

2020 tavasz

MADÁRTÁVLAT

■ ÉV MADARA

4 2020. év madara
– az erdei fülesbagoly

■ ÉV HÜLLŐJE

7 Nem mind mérges, ami fekete – 2020 hüllője a keresztes vipera

■ MADÁRGYŰRÜZÉS

10 Naszály, Ferencmajori Madárvárta

■ MADÁRTAN

14 A magyarországi fehérgólya-állomány fészekhely-választásának változásai

■ MADÁRBARÁT KERT

18 A cinkegolyó hasznáról és káráról

■ HÍREK

20 MME-hírek:
2019. október–december

■ MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

26 Hírek, érdekességek

■ MADÁRGYŰRÜZÉS

32 Érdekes madármegkerülések

■ FAUNISZTIKA

35 Érdekes madármegfigyelések

■ MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

38 Érdekes madárfészkelések

■ BIRDLIFE

42 Macedón Ökológiai Egyesület

43 Csipogó

A BIODIVERZITÁS NAGY ÉVE?

Az idei kitüntetett év kell hogy legyen. Érezni a levegőben, ahogy a tavasz illatát. A közvélemény talán kezdi megérteni a természetvédelem, a biológiai sokféleség megőrzésének fontosságát, és ahogy tavasszal kipattannak a rügyek, hajtani kezdenek a növények, szinte hallani, ahogy mozgásba lendül a természet, és azt a neszt is, ahogy valami mintha megmozdulna a társadalomban.

Az európai és globális tárgyalások során a biológiai sokféleség, az ökoszisztémák megőrzése sok alkalommal és sok helyen került középpontba. Az Európai Unió története során először fordul elő, hogy a megalakuló Európai Bizottság programjának legmagasabb prioritásai között szerepel a biológiai sokféleség megőrzésének ügye. Az új „Green Deal” azaz az európai zöldmegállapodás sokakat nagy reménnyel tölt el. Ennek szellemének kell meghatározni azt, hogy az idei évben mi kerül az EU új biodiverzitás-stratégiájába, merre „fordul” a Közös agrárpolitika, amely jelentős részben felelős környezeti állapotunk romlásáért, és nem utolsósorban azért, hogy mire is költik a közös pénzünket – a természeti környezetünk rombolására vagy esetleg a megőrzésére.

Az idei évben kerül sor a kínai Kunmingban a Riói egyezmény, azaz a globális biológiai sokféleségről szóló egyezmény konferenciájára is. Itt az államok vezetői dönthetnek a következő évtizedre vonatkozó közös vállalásokról, és eldől, hogy képesek lesznek-e felelős döntésre jutni, és egy olyan megállapodást tétő alá hozni, amely kellően ambiciózus és kötelező érvényű lesz a részes felek számára.

Nemzetközi szervezetünk, a BirdLife International keretében tevékenykedünk az európai és globális szinten, és az az ambíciónk, hogy sikerüljön rávennünk a döntéshozókat arra, hogy a problémákra megfelelő válaszokat adjanak, és erre a kitüntetett évre utólag valóban úgy emlékezhessünk vissza, mint fordulóra. Ennek érdekében minden szinten fel fogunk szólalni itthon és külföldön.

Gondolom, hozzám hasonlóan sokan nőttek fel David Attenborough filmjein és kommentárjain. Sokunk számára ő a természet egyik leghitelesebb szószólója, aki – az elmúlt években felismerve a szükségét – még 93 évesen is fáradhatatlanul kongatja a vészharangot. Legutóbbi interjújából idézem: „Fel kell ismernünk, hogy ez nem játék, nem folytathatunk kellemes kis vitákat, majd állhatunk fel a tárgyalóasztaltól egy kompromisszummal. Ez egy sürgető probléma, amit meg kell oldani, és ami még rosszabb, tudjuk is, hogy hogyan. Megtagadjuk, hogy megtegyük a lépéseket, amiket tudjuk, hogy meg kell tenni, és minden egyes elmúló év egyre nehezebbé teszi, hogy elérjük ezeket.”

Halmos Gergő
ügyvezető igazgató

MADÁRTÁVLAT – madártani és természetvédelmi folyóirat

XXVII. évf. 1. szám, ár: 890 Ft (MME-tagoknak térítésmentes)

KIADJA: Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) közhasznú társadalmi szervezet
„A madárbarát Magyarorszáért!”

1121 Budapest, Költő utca 21., Tel.: (06-1) 275-6247 · Fax: (06-1) 275-6267 · www.mme.hu

FŐSZERKESZTŐ: Orbán Zoltán

ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ: Schmidt Egon 1994–1995

KORÁBBI FŐSZERKESZTŐK: Péchy Tamás 1996–2004, Ujhelyi Péter 2004–2011, 2013–2018, Orbán Zoltán 2012

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG: Bodnár Katalin, Halmos Gergő, Haraszthy László, Orbán Zoltán, Vásony Petra

NYELVI KORREKTOR: Szűcs Katalin

TERVEZÉS, NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS: Kitaibel Bt.

SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR: Bányai Lászlóné

TERJESZTÉS: Harangi István

FELELŐS KIADÓ: Halmos Gergő MME ügyvezető igazgató

NYOMTATÁS ÉS KÖTÉS: Korrekt Nyomdaipari Kft.

FELELŐS VEZETŐ: Barkó Imre ügyvezető igazgató

ISSN 1217-7156

A címlapon: erdei fülesbagoly (Fotó: Habarics Béla – birdphotography.hu)

Köszönjük a birdphotography.hu madár- és természetfotókkal nyújtott segítségét!

2020. ÉV MADARA

— AZ ERDEI FÜLESBAGOLY —

Településeken is leggyakoribb bagolyfajunk klasszikus álcázó mintázatú, vörösesbarna és rozsdássárga alapon hosszanti, feketésbarna csíkozású, a szárnyon és a háton világos foltokkal tarkított tollazatot visel. A hímek és a tojók hasonló megjelenésűek, a fiatalok szürkésfehér pehelytollasak. Nevét hosszú, felmereszthető „tollfüléről” kapta, aminek azonban nincs köze a halláshoz.

Fotó: Lóki Csaba

ELERJEDÉS

Az erdei fülesbagoly Eurázsia, Északnyugat-Afrika és Észak-Amerika erdőzónájának lakója, a legészakibb fátlan tundrákról és a sivatagokból hiányzik. Az egyik legnagyobb elterjedési területű bagoly, amit az is jól szemléltet, hogy világállományának csak mintegy 28%-a él Európában. A hazai állomány a monitoringfelmérésekre épülő becslések alapján 6500–12 000 pár közöttire tehető.

AZ „ÉV MADARA” PROGRAM

A MME 1979-ben indította el az „Év madara” programját, melynek legutóbbi állomásaként 2019. június 24 – július 25. között tartott az az internetes lakossági szavazás a honlapunkon, melynek végeredményeként az erdei fülesbagoly lett az idei év madara (Madártávlat 2019/3. 27. o. és 2019/4. 31. o.).

Magyar nevével ellentétben a faj nem erdőlakó, a fákkal, facsoportokkal, erdőfoltokkal tarkított nyílt gyepek madara. Ezért is érzi jól magát a mezővédő erdősávokkal szabdaltságot, sík és dombvidéki agrártájban, és mivel alapvetően a településeinkre is ez a mozaikos élőhelykínálat jellemző, a falvakban és városokban is.

A jelentős hőterhelésű északi területeken költő állományok vonulók, a faj Skandinávia déli részétől délre, így Magyarországon is állandó. Télen jelentősen nő hazánk erdei fülesbagoly-állománya az Eurázsia északkeleti térségeiből hozzánk érkező és nálunk áttelelő példányoknak köszönhetően.

ÉLETMÓD

Mint a család összes képviselője, az erdei fülesbagoly is ragadozó életmódot folytat. Alapvetően kisméretű kártevőkre vadász, ezeket vártáról figyelve vagy zajtalan siklórepüléssel keresi meg, de alkalmasan éjszakai pihenésüket az ágak között töltő énekesmadarakat is zsákmányol.

Elsősorban éjszaka aktív, nappal fák, nagyobb bokrok lombzatában pihen. Leggyakrabban utóbbi helyzetben találkozhatunk velük, különösen késő ősztől kora tavaszig, amikor teletől csapataik nagy tömegben jelennek meg a településeken.

Fészket nem épít (ez a viselkedés a baglyok mellett például a sólyomfélékre is jellemző), fák korhadt üregében, ágvíllában, még gyakrabban más közepes és nagy testű madár – elsősorban vetési és dolmányos varjú, szarka, egerészölyv és akár gólyák, sasok – üres fészkeiben költ. A faj alkalmazkodóképességét jól jelzi, hogy a települési párok panel- és társasházak emeleti ablakpárkányainak, erkélyeinek balkonládáiba is beköltöznek.

Fotók: Orbán Zoltán

A csapat jelenlétére gyakran csak a teletől fák alatt felhalmozódó ürülék és köpet árulkodik

KÖPETELÉS

A baglyok, így az erdei fülesbagoly is köpet formájában öklendezi fel a táplálék emésztetlen csontjait és szőrét. Ezekből a gombócokból sértetlenül kiszedhető a zsákmányállatok alsó és felső állkapcsa, amiből jól meghatározható az elfogyasztott kisméretű állatok faji hovatartozása. Így pontosan felmérhető az adott terület egér- és pocokállománya.

Évente egyszer, tavaszi kezdéssel költ, de alkalmanként előfordul, hogy a tojó november-december folyamán rak tojásokat (ez lehet kései másod- vagy korai első költés). Átlagos fészekalja 4–5 tojásból áll, de rágcsalóinváziós években és területeken akár 7 fiókája is lehet. A kétnaponta lerakott tojásokon a tojó 27–28 napot kotlik, közben a hím hordja számára a táplálékot.

A szürkésfehér pehelytollas fiókák többnyire a teljes röpképeség elérése előtt elhagyják a fészket, és a környező fák, nagyobb bokrok ágai között szétmászva igyekeznek elkerülni a ragadozók jelentette veszélyt. Nappal csendben rejtőzködnek, éjszaka jellegzetes hangjukkal hívják magukhoz az etető szülőket. Miután a fészkelőhagyást követő hetekben kifejlődnek a repülőtollaik, már nagy távolságokra is követni tudják az öregeket, így megfigyelve és tanulva a vadászat fogásait is.

VESZÉLYEZTETŐ TÉNYEZŐK

Az erdei fülesbagoly Magyarországon védett, természetvédelmi értéke 50 000 Ft. A faj hazai állománya jelenleg nem veszélyeztetett, de alapvetően a mezőgazdasági területekhez kötődő, emberkövető fajként az olyan civilizációs hatások, mint az autók és vonatok általi elütés, az elektromos szabadvezeték-hálózaton elszennvedett áramütés és ütközés, folyamatosan veszélyeztetik, helyenként akár jelentős számú pusztulásukat okozva. További kockázatot jelent a varjúfélék fészkeiben kotló tojókra, a tojásokra és a fiókákra egyaránt az illegális „belepusztítás”, amikor a vadászok a tiltást figyelmen kívül hagyva alulról beelönelnek a fészkekbe. A varjúfélék mint a legfontosabb fészkegazdák helyenkénti megirtulása negatívan hat a fészkelő párok számának alakulására.

MIT TEHETEK ÉN AZ ERDEI FÜLESBAGLYOKÉRT?

Mivel ez a madár a nagyvárosokban is jól érzi magát, és nem vonuló fajként egész évben velünk él, többféleképpen segíthetjük megtelepedésüket, megmaradásukat, ezzel egyben a találkozási lehetőségeket is tovább növelve. Terjedelmi korlátok miatt az alábbiakban csak vázlatosan tudjuk áttekinteni a lehetőségeket, amikről részletesen olvashat az MME honlap

A baglyköpeteket a zsákmányállatok, leggyakrabban kisméretű állatok emésztetlen szőre és csontjai alkotják

Fotók: Orbán Zoltán

Erdei fülesbagoly tojásai vércseládába épült csókfészkekben (mme.hu) kezdőoldalának tetején található kiemelt tartalmak között, a cikkel azonos című hírben.

Költésük segítése

A saját fészket nem építő erdei fülesbagoly számára szinte bármilyen vízszintes, legalább sekély mélyedéssel rendelkező és hullott lombbal, száraz fűvel, gyöngykvicccsal 10–20 cm vastagon felöltött alkalmas hely megfelelő költőhely lehet. A faj a sok évtizedes hazai tapasztalatok alapján előszeretettel költözik be a félig nyitott bejárati oldalú vércseköltőládába, ami nemcsak fára, de akár épület falára is kihelyezhető. További megoldást jelenthet a ragadozó madarak számára fészkalapként, sólymok számára költőhelyként a fára telepített, arasznyi magas peremű, deszkából készült fészektálca. Olcsó és egyszerű megoldást jelentenek a közepes és nagy méretű, fonott vesszőkosarak, amikből sok fekszik kihasználatlanul a padlásokon, fáskamrákban, fészerekben. Ezt érdemes kívülről csibedrőthálóval megerősíteni, hullott falevéllal, száraz fűvel félig-kétharmadig feltölteni, és máris felkötözhetjük egy nagyobb fa ágvilágjába.

Telelő csapatok nyugalmának biztosítása

A helyenként több tucatnyi, települési szinten akár több száz madárból álló telelő erdeifülesbagoly-csapatok esetében a legfontosabb, hogy a lakók, a járókelők ne zavarják el a madarakat. Az MME azért is folytat évek óta összehangolt média- és internetes kampányt, hogy tájékoztassuk az embereket a jelenség háttéréről, a baglyok ártalmatlanságáról. A madárbarátok, MME-tagok és aktivisták sokat tehetnek a telelőhelyek nyugalmának megőrzéséért azzal, ha heti legalább egy-két alkalommal ellátogatnak a nappalozófákhoz, hogy meggyőződjenek, minden rendben van. Különösen új telelőhelyek kialakulásakor érdemes beszélgetni a környező házak lakóival, akár megmutatva nekik az MME-honlap

Egy néhány tízfős telelő csapatnak nem kell nagy hely, különösen örökzöldek esetében, mint itt, Dombóvár belvárosában

Napozó telelő erdei fülesbagoly

vonatkozó oldalait, hogy a mendemondák helyett megalapozott információkkal rendelkezzenek a madarak viselkedésének okairól és azok veszélytelenségéről.

Megfigyelési adatok közlése

A lakosság alapvetően járulhat hozzá a magyarországi erdeifülesbagoly-állománnyal kapcsolatos országos adatgyűjtéshez. Az MME Monitoring Központ a Ragadozómadár-védelmi Szakosztály fajmegőrzési koordinátorával is együttműködve a telelőhelyek téli (az összehangolt szinkronszámlálásra minden év január második felében kerül sor) és a költő párok tavaszi-nyári felmérése mellett az áramütött madarokról is gyűjti az információkat. Az adatszolgáltatás megkönnyítése érdekében mindhárom adatközlést egy okostelefonon is két perc alatt kitölthető, elektronikus adatközlő oldal segíti (ezek is letölthetők a 2020. év madara honlapoldalunkról).

Egérvárak kialakítása

Végül, de nem utolsósorban a téli énekesmadár-etetőket, a tavaszi és nyári madárbarát kerteteket egyszerűen kiegészíthetjük, felruházhatjuk a baglyok számára természetes vadászterületet jelentő funkcióval. Az egérvárak olyan építmények, amelyek önmagukban alkalmasak, vagy amelyeket mi teszünk alkalmassá kistrágyák beköltözésére, ahol a kisemlősök megépíthetik száraz növényi szálakból álló fészkeiket, és ezek közelében a táplálékukat is megtalálják. Az egérvárakat a baglyok elsősorban télen, ezen belül is tartós hóterheléskor használhatják. Ha azonban az egérvárak kertben vagy annak közelében erdei fülesbagoly (vagy bármely más bagolyfaj) fészkel, akkor a fiókanevelési időszakban is számíthatunk az éjszaka vadászainak látogatására.

Orbán Zoltán

NEM MIND MÉRGES, AMI FEKETE
 – 2020 HÜLLŐJE A KERESZTES VIPERA –

Magyarországon két viperafaj fordul elő: a keresztes vipera és a rákosi vipera – homoki vipera a mai Magyarországon nem él. A rákosi vipera a Duna–Tisza közén és a Hanságban fordul elő. A keresztes vipera megtalálható a Zemplénben, a Szatmári- és a Beregi-síkon, valamint Belső-Somogyban és Dél-Zalában.

Fotók: Babocsay Gergely

Felső kép: Nöstény keresztes vipera Belső-Somogyból. A fekete pigmentek alatt feldereng a cikkcakkmintázat is. Alsó kép: Egyes hímek koromfeketének lehetnek (Belső-Somogy)

Fotók: Babocsay Gergely

Élőhelyeik elsősorban az erdőszegélyek, cserjés foltok peremei. Belső-Somogy (balra) és Beszkidék, Lengyelország (jobbra)

Ugyan többnyire szigetszerűen fordul elő, a világon az egyik, ha nem a legnagyobb elterjedésű hüllő: Nyugat-Európától a Távol-Keletig elterjedt, északon a sarkkörön túl, szinte a Mikulás otthonáig hatol. Elsősorban domb- és sík vidéki erdőszegélyeken, sokszor vizes, mocsaras élőhelyeken találkozhatunk vele, de megtalálható magashegységekben is, mint a Kárpátok.

HONNAN ISMERHETJÜK FEL?

A keresztes vipera alig 60–80 cm hosszúra nő. Bár az általános közvélekedés szerint vaskos, kurta kígyó, gyakran igen karcsú, és a feje is csak alig különül el a nyaktól, a farka azonban hirtelen elvékonyodik. A hímek alapszíne szürke vagy hamvasszürke, fekete cikkcakkmintázattal, de előfordulnak sárgás vagy vöröses árnyalatú példányok is. A nőstények barnásak, és a hátszalagjuk is barna. Főként az idősebb példányok szeme parázsvörös lehet, pupillájuk nappali fényben függőlegesen hasított; ez Magyarországon egyértelműen megkülönbözteti őket a siklóktól. Előfordulnak koromfekete példányai is Somogyban, Zalában és a Beregben. Sokuknál az ajkápikkelyek fehérek.

A fekete szín oka nem teljesen ismert. Skandináviában többnyire a nőstények feketék, ezért azt gondolták, hogy ez segíti őket az utódok fejlődéséhez szükséges optimális hőmérséklet biztosításában, nálunk azonban a hímek a sötétebbek.

Vannak kígyók, amelyek igyekeznek a viperákra hajzani, és ezzel távol tartani maguktól a ragadozókat; például a rézsikló mintázata emlékeztet a viperákéra. Ugyanakkor a fekete kígyók nem mindegyike vipera: például a fekete viperák élőhelyén gyakoriak a fekete vízisiklók. A viperás tájainkon kívül is találhatóunk fekete siklókat, például kockás siklót Budapesten vagy sötét-szürke erdei siklókat az Északi-középhegységben.

VIPERANÁSZ

Kora tavasszal először a hímek bújnak elő, és nyomban igyekeznek testhőmérsékletüket minél magasabbra tornászni. Az első napok melegében kezdenek az ivarsejtjeik érni, és a régi felhámot is ekkor vedlik le. Az új ruha színei ilyenkor a legélénkebbek. A hímek megküzdenek az egy-két héttel később előbújó nőstényekért. Utóbbiak ekkor még nem vedlenek, hanem feromonjaikkal jelzik, hogy készek a párosodásra. A hímek a párosodás jogát harccal döntik el. A vetélytársak egymásnak feszülnek, testüket egymásba fűzik, fejüket magasba emelik, és hatalmasakat taszítanak egymáson. Kívülről olykor heves, olykor harmonikus táncnak tűnik a küzdelem, innen az elnevezés: „kígyók tánca”. A kisebb vagy kevésbé kitaró fél előbb-utóbb megfutamodik.

VIPERAFÉSZEK?

Mint a legtöbb hüllő, a keresztes vipera sem gondolja az ivadékait. Akkor mégis honnan ered a viperafészek kifejezés? A viperák jelentős hányada ún. álelevení, vagyis a tojásaikat nem rakják le, hanem azok a nőstény testében fejlődnek ki. Jelenlegi elméletek szerint e szaporodási módnak hűvös éghajlaton van nagy előnye, a nőstény ugyanis aktív helyváltoztatással maga szabályozhatja az embriók fejlődéséhez optimális hőmérsékletet. A megszülető kis viperák anyjuk jelenlétében valóban olybá tűnhetnek, mintha fészkekben lennének. Az utolsó ivadék világ-rajövetelét követően azonban a nőstény magukra hagyja őket. Nyár közepétől őszi elejéig jön világra a 5–15, alig 15–20 centiméteres viperagyerek.

LESBEN ÁLLVA

A keresztes vipera zsákmányát elsősorban kisméltóságok képezik, de fogyaszt békákat, gyíkokat és madarakat is. Általában

Tipikus, alapvetően rejtő színezetű nőstény keresztes vipera a lengyelországi Beszkidékből

Fekete vízisikló Boronkán. Messziről nem nehéz összetéveszteni a fekete viperákkal

lesben várja be áldozatát, és villámgyorsan lecsap rá. Maráskor a nyugalmi állapotban a szápadlásra felfekvő méregfogak a biccska pengéjéhez hasonlóan kinyílnak, és az áldozat testébe mélyednek. A tarkó két oldalán található méregmirigyeket ölelő izmot a mérget egy csatornán keresztül a két, cső formájú méregfogba préselik. A cső nyílása a méregfog vége előtt, elöl helyezkedik el, innen jut a mérge az áldozat szövetébe. A viperák nagyon jó anyag- és energiahasznosítók. Skandináv megfigyelések alapján évente 7–10 zsákmányállattal is beérik, bár ennél nálunk valószínűleg többet esznek. Mindenesetre ez az oka annak, hogy a viperapopulációk többnyire nagyon nagy egyedsűrűségűek, és bár mérges kígyók, különösen a madáragadozók számára bőséges táplálékot biztosítanak.

HALÁLOS KOKTÉL

Nem is olyan régen a keresztes vipera neve szinte szinonimája volt a halálos veszélynek, ma azonban érdekes módon már elterjedtebb az a tévhit, hogy marásuk nem sokkal veszélyesebb, mint egy méhcsípés. Ez még az emberre valóban különösebb veszélyt nem jelentő rákosi vipera esetében sem igaz, de a keresztes vipera marása szerencsétlen esetben és megfelelő orvosi ellátás hiányában előidézhet életveszélyes állapotot.

Ma sem tudunk eleget a mérgekígyók mérgeinek pontos összetevőiről és hatásairól, és ez igaz a keresztes vipera esetében is. A mérge a zsákmány hatékony, villámgyors elejtését szolgálja, ezért rendkívül összetett, sokféle hatásmechanizmussal bíró és evolúciósan igen gyorsan, földrajzilag is változó koktéllal van szórva. A közelmúltban derült fény arra, hogy a keringési rendszert károsító haemotoxinok mellett egyes hazai populációkban előfordulnak idegrendszeri tüneteket is

Tipikus színezetű hím keresztes vipera a lengyelországi Beszkidékből. Mintázatuk az első tavaszi vedlést követően a legélénkebb

A rézsiklót mintázata és kissé vasosabb testalkata miatt gyakran nézik viperának

okozó mérgek komponensek. A viperák mérge a méhekéhez hasonlóan súlyos allergiás reakciót is okozhat.

A keresztes vipera mérgeinek hatástalanítására létezik hazánkban ellenszérum, de mivel a szérum maga is veszélyes, csak orvosi diagnózis és felügyelet mellett ajánlatos alkalmazni. A marások azonban többnyire nem balszerencséből fakadnak, hanem emberi felelőtlenségből, miután sokan hengegésből fogják meg őket. Van egy igen egyszerű szabály, amit ha betartunk, senkinek sem esik bántódása: három lépés távolságra kerüljük ki a viperát, és hagyjuk, hogy menjen a dolgára.

TERMÉSZETVÉDELEM

A keresztes viperát itthon és Európa más részein is elsősorban az élőhelyeinek eltűnése veszélyezteti. A növényzetet átalakítjuk, a kaszálókat beszántjuk. Sok helyen az egykori virágos, bokros erdőszegélyeket özönnövények lepik el. Mindezt tetézi a klímaváltozás, amelynek a viperáinkra gyakorolt pontos hatását még nem ismerjük, de a szakirodalom ontja a figyelmeztető eredményeket a klímaváltozás hüllőkre gyakorolt káros hatásairól.

Az MME Kétféltű- és Hüllővédelmi Szakosztályának vezetésével ma zajlik a keresztes vipera hazai állományainak monitorozása, az élőhelyeik felmérése. Az adatok még nem engednek meg messzemenő következtetéseket, de az észlelések száma bizonyos populációkban csökkent az elmúlt évtizedekben. Az elkövetkezendő években szükség lesz ezeken a helyeken kidolgozni olyan erdőművelési gyakorlatokat, amelyek segíthetik a viperákat. Ha valaki közelebbről megismeri őket, hamar rájön, hogy az élővilág legizgalmasabb állatai közé tartoznak, és ráadásul szépek is.

Babocsay Gergely
MME Kétféltű- és Hüllővédelmi Szakosztály

MADÁRGYŰRŰZŐ ÁLLOMÁSOK MAGYARORSZÁGON V.

NASZÁLY, FERENCMAJORI MADÁRVÁRTA

[ALAPÍTVÁ: 1991]

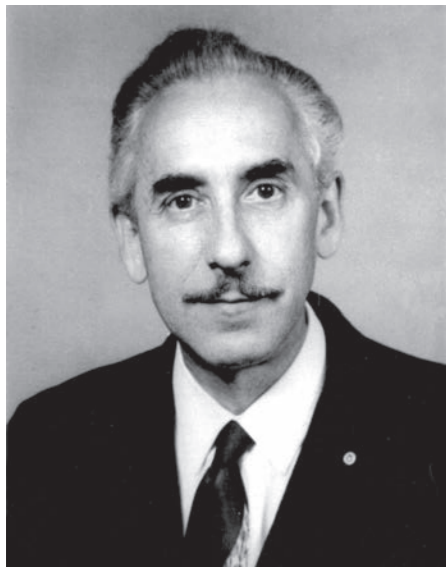
Amikor még 1990-et írtunk, vagyis közel 30 évvel ezelőtt, a kommunikáció, a kapcsolattartás, az információáramlás a mai viszonyokhoz képest kőkorszaki állapotban volt. Nem volt internet, mobiltelefon/okostelefon, legtöbbünknek autója sem. A megyénkben néhány madarász tartott csak kapcsolatot egymással, jórészt levelezés útján.

A madárvárta munkaterülete, a Ferencmajori-halastórendszer (Fotó: Varga Norbert)

A 12 méter magas lombkoronahálók és a pallósora felülnézetből (Fotó: Selmeczi-Kovács Ádám)

Táborunk névadója az 1988-ban elhalálozott Hopp Ferenc, dorogi természetkutató, madarász (Fotó: helyi csoport archívum)

Krug Tibor, a madárvárta szakmai vezetője és „emberi bástyája” a kezdetektől fogva; rá mindig lehet számítani és munkát bízni (Fotó: Csonka Péter)

Ilyen idők jártak, amikor felmerült bennünk a gondolat: teremtsünk meg egy olyan bázist, egy biztos pontot, ahol a hasonló érdeklődésű emberek összejöhetnek, tartalmas időt tudnának eltölteni egymás társaságában, a közös érdeklődési kör bővítésében, a madarak között, a természetben. A mai napig ez a madarásztábor, a madárvárta elsődleges funkciója.

A fiatalok jelentős része itt kerül először kapcsolatba más, hasonló érdeklődésű társával, sok esetben életre szóló barátságok szövődnek. Innen indultak sokan, akik ma meghatározó szerepet töltenek be a megyei madár- és természetvédelmi életben, beszélhetünk akár a civil (MME, Száz Völgy Természetvédelmi Egyesület), akár az állami természetvédelemről (Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság). A szervezeti kötődés olyan erős, hogy ez a három szervezet üzemelteti a madárvártát.

A TERÜLET

A Ferencmajori-halastavak az Észak-Dunántúlról, így Komárom-Esztergom megye legnagyobb halastórendszere. A 13 tóegységből álló, összesen 370 hektáros vízfelület Naszály és Szömöd községek közigazgatási határában fekszik. A halastavak négy központi tavát 1950-ben létesítették, majd 1988-ban adták át a kilenc tóegységből álló bővítményét. A térség arculatát meghatározó Duna, a Gerecse hegység nyugati vonulata és az Által-ér völgye fontos madárvonulási útvonalat képez, valódi „lépőkövet” jelent a vándorok számára. A Ferencmajori-halastavak nem tartozik az országos vagy helyi jelentőségű védett természeti területek közé, viszont a tatai Öreg-tó különleges madárvédelmi terület (kódszáma HUDI10006) 2004-től része a Natura 2000 európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területeknek. Tatai tavak elnevezésű ramsari területként 2006. szeptember 1-től szerepel a Nemzetközi jelentőségű vadvízek jegyzékébe bejegyzett hazai védett vizek és vadvízterületek között.

AZ ELSŐ TÁBORI ÉVEK

1991 augusztusában került sor az első táborozásra, a szakmai munka akkor még csak egy hétig folyt. A táborhely a Fényes-patak mellett, a Ferencmajori-halastavak 9-es tóegységének nyugati szomszédságában kezdte meg a működését, és 2004-ig, 14 éven keresztül ez a helyszín volt a bázis. Nem voltak szigorúan vett standard hálóállások, a hálók nagy területen elszórva helyezkedtek el. Így folyamatosan teszteltük a területet, és az ígéretesnek ítélt helyeken hálóállásokat alakítottunk ki. Évről évre jelentősen nőtt a helyismeretünk, így amikor arra került a sor, hogy táborhelyet kell váltanunk, már tudtuk, hova települjön az új tábor, hol legyen a madárvárta.

A TÁBOR NAPJAINKBAN

A gyűrűzőállomás 2005-től működik a jelenlegi helyszínen. Ennek kiválasztásakor a madárgyűrűzési szakmai szempontok mellett a környezeti nevelési programok biztosítására is gondoltunk, ezért a hálóállások szűk, változatos területen, egymásba fűzve helyezkednek el, így viszonylag kevés gyaloglással ellenőrizhetőek, és csoporttal is bejárhatóak. A madárvárta jól megközelíthető gépjárművekkel, autóbusszokkal; egyszerre négy-öt busz és közel 40 autó tud parkolni a területen. A közelben található élelmiszerbolt, ivóvízvételi hely, illetve tisztálkodásra lehetőséget adó zuhanyzó (a madárvárta területén nincs vezetékes ivóvíz és hálózati áram). A főbb tevékenységi terek, a parkoló, a madármegfigyelő torony, a sátorter és a táborúztér, a fedett

A leghosszabb hálóállásunk, a „bodzarét” (Fotó: Csonka Péter)

gyűrűzőasztal és közösségi szauzletli, a kamra és a mellékhelyiségek a zavarás elkerülése érdekében jól elkülönülnek egymástól.

Folyamatosan fejlesztjük, alakítjuk a területet, hogy a szakmai és látogatottsági szempontoknak megfeleljünk, nemrégén át-fogó tereprendezést is végeztünk. Évente hat-hét alkalommal kezeljük kaszással, fűnyírással a lágó szárú növényzetet, és időszakosan metsszük a bodzást. Fedett, szélvédett gyűrűzőhelyet építettünk, valamint madármegfigyelő tornyot állítottunk rálátással a hálóállásokra és a környékre. 2x30 méteres pallósor és négy hid szolgálja a hatékonyabb, kényelmesebb hálóellenőrzéseket, emellett tereplépcsőket is kialakítottunk. A közösségi sátrakat betonlappal rendelkező, állandó építményekkel váltottuk ki. 40 négyzetméteres fedett közösségi tér várja a csoportokat, valamint a tárolási kapacitás bővítése érdekében a tetőtér

A fehérhátú fakopáncs kivételével minden évben az összes harkályfajt (a képen fekete harkály) megfogjuk, miután a lombkoronahálók beüzemelésével a hatékonyságunk jelentősen megnőtt (Fotó: Csonka Péter)

A madárgyűrűzés ferencmajori hősora (Fotó: Bagdi Antal)

Épül a közösségi esőbeálló, még 2015-ben (Fotó: Csonka Péter)

A bemutatás, szemléltetformálás fontos tevékenység a madárvártán. Évente 2000 gyermek fordul meg körünkben (Fotó: Szabó Máté)

Munkában a madárszedő csapat a kora reggeli órában (Fotó: Pribéli Levente)

mellett egy szigetelt, zárható kamrát is építettünk. Fűthető, komfortos mobilház várja a gyűrűzőket és szedőket, továbbá kültéri asztal, padgarnitúrák és hinta biztosítja a családok kikapcsolódását.

Gyűrűzés kezdetben a tábori időszakban, 2008-ig két-három hétig volt, majd 2009–2012 között ez az időszak egy hónapra bővült. 2013 volt az első év, amikor az ősz jelentős részét, legalább 90 napot is lefedtünk gyűrűzéssel. Ekkortól a klasszikus Hopp Ferenc Madarász-tábor az augusztusi időszakra korlátozódik, ilyenkor van a legnagyobb élet a vártán, ekkor hideg- és melegétkezést is biztosítunk a táborlakóknak. A táboron kívüli időszak önköltséges, eddig csak a főbb használati cikkeket és a tartós élelmiszereket tudtuk biztosítani.

2014-ben – táborunk helyszínére ekkortól használjuk a Ferencmajori Madárvárta megnevezést – kezdtünk el tábori gyűrűket használni, addig minden gyűrűző a saját gyűrűjével jelölte a madarakat, és az adatszolgáltatást is maga végezte. A tavaszi négy-öt hetes gyűrűzés ugyancsak 2014-ben vette kezdetét. 2016 óta CES- (állandó ráfordítású) pontot is működ-tetünk. 2018-ban újabb szintet léptünk, ezen évtől a munkánkat az Actio Hungarica (AH) protokollja szerint végezzük. Az éves program az eddig felsoroltak mellett a Madarak és fák napja alkalmából megrendezett intézményi napokkal (három héten keresztül), valamint a Fülemlék éjszakája, a Csillagos égbolt és az Európai madármegfigyelő napok programokkal egészül ki.

A hálóállások a 11-es tó nádasától egészen Naszály település határában folyó Fényes-patakig húzódnak. Ez az átfogás mind-össze 17 db 12 méteres hálót (204 méter) igényel. 2012-ben a

Fényes-patak mentén húzódó fasorban fejlesztettünk ki és állítottunk fel először magas hálót, ami 9 méter magasan, 15 méter hosszan feszül a nyiladéokban, a növényzetet teljesen átfogva, és nem csak „canopy/lombkoronahálóként” működve. Rá egy évre a közeli fűzfacsoportban állítottunk fel egy 12 méter magas, 15 méter hosszú hálót. Később a hálósor ellenőrzése után használt visszatérő út bokrosaiba is került 4 db 12 méteres háló, ezzel vált teljessé a standard hálósor. Ezeket egészítik ki időszakosan, a lehetőségekhez igazodva tómedrekben, elsősorban partimadarakra felállított hálók (4–7 db) és varsák (4–12 db).

EREDMÉNYEINK RÖVID ÁTTEKINTÉSE

A Ferencmajori Madárvárta látogatottsága évente meghaladja a 2000 főt. Egy Madarak és fák napja intézményi napon 250–300 látogató is összegyűlik. Látogatóink döntő többsége óvodás, alsó és felső tagozatos általános iskolás gyermek.

A múlt évben a Ferencmajori-halastavak területén átléptük az 1100. gyűrűzési napot. Eddig 165 madárfaj több mint 120 000 egyedét jelöltük meg. Az évente gyűrűzött fajok száma 85 és 111 között alakult az utóbbi 11 évben. A gyűrűzött madarak mennyisége 6800 és 18 300 példány között változott. A gyűrűzési aktivitás (az őszi időszak három hónaposra növelése, illetve a tavaszi egy hónapnak köszönhetően) 2013-tól jelentősen megnőtt, az összes madár 62%-át ezt követően gyűrűztük meg.

A legnagyobb példányszámban gyűrűzött tíz madárfaj a jelenlegi táborhelyen:

1. barátposzáta (18 423 pld.)
2. foltos nádiposzáta (12 847 pld.)

Évente 8–20 ezer madár lábára kerül jelölőgyűrű a területünkön – a képen cserregő nádiposzáta látható (Fotó: Pribéli Levente)

3. cserregő nádiposzáta (8805 pld.)
4. kék cinege (6010 pld.)
5. vörösbegy (5115 pld.)
6. füstű fecske (4212 pld.)
7. szécinege (3237 pld.)
8. kerti poszáta (2531 pld.)
9. mezei veréb (2205 pld.)
10. nádirigó (2111 pld.)

Ritka vagy ritkán gyűrűzött fajok

Az 1992-es év két ritkasággal örvendeztetett meg minket. Először egy fiatal karmazsinpirókot gyűrűztünk, ami a faj nyolcadik előfordulása volt Magyarországon, majd kézre került egy öreg havasi lile, mely mindaddig a faj egyetlen gyűrűzött egyede hazánkban.

Négy szezonban öt barna zsezsét sikerült fognunk. Ugyancsak rendszeres az utóbbi években a vándorfűzike megjelenése, négy szezonban kilenc madár kapott gyűrűt eddig. 2016-ban egy szibériai csilpcsalpfűzike akadt hálóba, egy évvel később pedig egy öreg rozsdás nádiposzáta került gyűrű. 2015. augusztus 7-én egy öreg nagy sárszalont gyűrűzhettünk meg, ami a faj negyedik gyűrűzési adata volt Magyarországon.

Visszafogások

A saját gyűrűs visszafogások mellett eddig 197 külföldi vonatkozású adatunk van, 105 általunk jelölt madár került meg külföldre, és 92 külföldi gyűrűs madarat fogtunk vissza; legtöbbjük a környező országokból származik, de európai országokon kívül ázsiai és afrikai vonatkozású adataink is vannak. Legérdekesebb

megkerülésünk egy apró partfutóhoz kötődik: az 1993-ban jelölt madarat a következő év nyarán fogták meg Oroszországban, a Léna torkolatvidékén, 6200 kilométerrel távolabb. Egy 2003-ban jelölt sárszalont 2009-ben Oroszországban, Kurszk közelében lőtték le. Egy pajzsoscankónk Maliban, a Débo-tónál került meg. 2016 tavaszán egy svéd csapat által Kenyában gyűrűzött énekes nádiposzáta repült a hálónkba, egy Lengyelországban jelölt réti cankót pedig másnap reggel szedtünk ki a varsánkából.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönjük gyűrűzőink, szedőink, táborlakóink és táborvezetési, munkaszervezési feladatokban részt vevő barátaink áldozatos munkáját. A tábor működtetése továbbra is elképzelhetetlen lenne az ő segítségük nélkül. Köszönjük támogatóink önzetlen és nélkülözhetetlen hozzájárulásait!

- Tatai Mezőgazdasági Zrt.
- Tata Város Önkormányzata
- Tatabánya Város Önkormányzata
- Naszály Község Önkormányzata
- Envirotis Holding
- Knorr-Bremse Kft.
- Silocem Kft.
- Hegedűs és Hegedűs Bt.
- Vértesi Erdő Zrt. Tatabányai Erdészete
- Budapesti Erdőgazdasági Zrt. Süttői Erdészete

Bátky Gellért, Csonka Péter, Péntes László, Szabó Máté

A MAGYARORSZÁGI FEHÉRGÓLYA- ÁLLOMÁNY FÉSZEKHELY- VÁLASZTÁSÁNAK VÁLTOZÁSAI

Nyugodtan kijelenthetjük, hogy legismertebb madarunk a fehér gólya, hiszen azt mindenki tudja, hogy „a gólya hozza a gyereket”. Az ismertség mellett valószínűleg ez az a fészkelő madarunk, amelyikről a legtöbb információ is a rendelkezésünkre áll. A négy-öt évente megszervezett országos állományszámlálásnak köszönhetően 1941 óta folyamatosan ismerjük a fészkelő párok számát.

Nagyon sok vizsgálat foglalkozott már a fehér gólya táplálkozásával, a vonulásáról nem is beszélve. Kezdetben az alumíniumgyűrűkkel jelölt madarak szolgáltattak adatokat, később ezeket felváltották a színes gyűrűk. Manapság pedig már a műholdas jeladóknak köszönhetően nemcsak a vonulás útvonalát, de a naponta megtett távolságot, a vonulási magasságot és a telelőhelyen belüli mozgást is jól ismerjük.

AZ EMBER ELŐTTI IDŐK

Az emberi települések létrejötte előtt a fehér gólyák fákon fészkeltek, gyakran telepesen. Itt érdemes egy rövid kitérőt tenni arra vonatkozóan, hogy vajon mennyi fehér gólya fészkelhetett a jégkorszak utáni időszakban Magyarországon. Mivel a Kárpát-medencében az erdőszűcs mértéke 85% körüli volt, nyugodtan kijelenthetjük, hogy sokkal kevesebb, mint napjainkban, hiszen gólyáink nem tudnak az erdőben táplálkozni. Számukra ehhez nyílt, lehetőleg vizes vagy nedves területek szükségesek, az utóbbiak kiterjedése pedig az évszázadokon keresztül folytatott erdőirtásoknak köszönhetően folyamatosan növekedett. Az egyre kiterjedtebb nyílt területek újabb és

újabb párok megtelepedését tették lehetővé. Az erdők irtása és a helyükön létrejött nyílt legelőtáj kialakulása számos más fajnak is kedvezett, például a tűzoknak, a kerecsensólyomnak, a kék vércsének stb.

A 19. SZÁZAD

Az erdőirtásokkal és azok helyén kialakuló legelőkkel, majd később szántókkal folyamatosan növekedett a fehér gólyák hazai élőhelye. Az 1800-as évek utolsó harmadában megvalósított folyó- és folyamszabályozás hatására a korábban állandó vagy ideiglenes vízborítás alatt álló területek kiterjedése kevesebb mint tizedére csökkent. Ennek ellenére nem lehet egyértelműen kijelenteni, hogy ez a fehér gólya fészkelő állományának táplálkozóterületét és a táplálékának mennyiségét csökkentette volna. Az állandó vízborítású területek sekélyebb részein sok békát zsákmányolhattak, miközben a vízmentesített területek helyén létrejött legelőknél, de még a szántókon is bőséges táplálékot – pl. sáskatömegeket – találhattak. Természetesen az 1800-as évek végén, az 1900-as évek elején az akkori szántókon a mainál sokkal természetközeli,

A tetőgerincekre épült fészkek megszűntek. Talán ez a gulácsi volt az utolsó, amelyik a 2010-es évek elején még lakott volt

Ipari létesítményen épült fészkek, amelyekben 2019-ben is volt költés

Ma már szinte valamennyi gólyafészkek villanyoszlopon található és legtöbbjük fészektartóra épült

vegyszermentes gazdálkodás folyt, ami a fehér gólyák mellett sok madárfajnak – pl. fogoly – is kedvezett.

1940-TŐL 1968-IG

Magyarországon és kisebb mértékben a határokon túli területeken 1941-ben zajlott az első gólyafelmérés, amely során összesen 21 614 párt vettek számba, közülük 16 000 költött határainkon belül. Ha ma valaki végigjárja Magyarország gólyás vidékeit, aligha hiheti, hogy 1941-ben az állomány 28,9%-a fán, 28,8%-a kéményen, 14,3%-a kazlon, 13%-a pajtán, 10%-a háztetőn épített fészkekben költött. Vannak azonban további érdekességek is. Ekkor ugyanis a fészkelők 2%-a kifejezetten a gólyák számára kihelyezett, szekerekből kiserelt, küllős keréken építette fészket, azaz a fehér gólya fészkelésének segítése közel 100 évvel ezelőtt is rendszeres tevékenység volt. További különlegesség, hogy akkoriban 36 pár költött templomtornyon, 13 pár pedig kútágason. Tápiószelén pedig egyetlen fán 14 lakott fészkek volt. Érdemes még azt is kiemelni, hogy akkoriban csak az állomány 80%-a költött a településeken, 20%-a pedig azon kívül. Ezek minden bizonnyal a tanyákon, illetve az akkor még sokfelé megtalálható és a legelő állatoknak köszönhetően jó táplálkozási lehetőséget kínáló fás legelőknél telepedtek meg.

1958-ra, amikor a következő felmérés zajlott, jelentős változás következett be: a gólyák óriási számban áttelepültek az épületekre. Ekkor már az összes fészkelő 62%-a költött ilyen helyen, miközben a fán fészkelők 25,7%-os aránya megközelítőleg azonos volt az 1941. évvel. A pajtán fészkelők száma azonban jelentősen visszaesett, és már csak 4,5% volt. Templomtornyon 26 pár, kútgémen viszont csak egy telepedett meg. 1968-ban az épületen (60,7%) és fán (26,5%), fészkelők

Fészektartóval ellátott kéményen 2019-ben is költött néhány pár fehér gólya Magyarországon

2019-ben még volt néhány hidroglobúszra épített lakott fészkek Magyarországon

Fás legelőknél az 1980-as években még a Dráva mentén és Szatmárban is költöttek fára épült fészkeken a fehér gólyák

Magaslesre épül fészkek az 1980-as évekből

A szerző felvételei

Kastélyosdombón templomkeresztre épült gólyafészkek 1979-ben még lakott volt

aránya érdemben nem változott, az összes többi, korábban jellemző fészkelési mód azonban nagymértékben csökkent. Megjelentek viszont az első villanyoszlopra települt párok is, szám szerint 91.

Ekkor még több 60–70 éves fészket tartott nyilván a lakosság, de volt 100, sőt 160 (!) éve létező fészkek is. Ezek elsősorban kéményekre épült fészkek voltak, amelyek esetében a lakóház tulajdonosai, illetve felmenőik emlékeztek a gólyák megtelepedési évére.

AZ MME MEGALAKULÁSÁT KÖVETŐ HÁROM ÉVTIZED (1974–2004)

1974-ben az épületek (58,8%) voltak az első helyen, a fák (25%) pedig ekkor még a második legfontosabb fészkelőhelynek számítottak, miközben 13,6%-ra emelkedett a villanyoszlopon költők száma, pajtákon pedig már csak 4,5% telepedett meg. Érdekesség, hogy ekkor még 31 templomtornyos és 10 kútgémen lévő fészkek léteztek. 1979-re látványosan csökkent az épületlakó (41,4%) és a fán fészkelő (18,7%) párok száma, és még mindig volt 22 pár, amelyik templomtornyoson költött. A villanyoszlopokra ekkorra már az állomány 34%-a települt át. Létezett még két fehérgólya-telep is: Tiszacsegén két szomszédos udvarban 7 pár költött – ezt a kis kolóniát magam is többször láttam –, illetve Kömlön, egy fán 7 fészkek voltak ekkoriban.

1984-re az állomány többsége már áttelepült a villanyoszlopokra (52%), és tovább fogyatkozott az épületen (31%) és a fán (13%) fészkelők száma. Ekkor már az összes olyan fészkek, amely nem a felsorolt három fő kategóriába tartozott, összesen csak 4%-ot tett ki. A későbbiekben tovább fogyatkozott az

Az 1970-es években még a templomtornyok tövébe épült fészkekből is létezett néhány

épületen fészkelő párok száma: 1989-ben 24%, 1994-ben 16%, 1999-ben 19% volt. A fán fészkelők csökkenése még szembe-tűnőbb: 1989-ben 6%, 1994-ben 4%, 1999-ben pedig 1% volt. A villanyoszlopra történő áttelepülés folyamata ekkor már lát-szott, hogy megállíthatatlan (1989-ben 65%, 1994-ben 79% és 1999-ben 78%).

A 2004. évi fehérgólya-számlálás során már a fészkek 88,5%-a volt elektromos vezeték tartóoszlopán vagy az azokat kiváltó vezeték nélküli oszlopokon. Az „épületlakó” gólyák aránya 9,9%-ra, míg a fákon költőké 0,9%-ra csökkent.

AZ ELEKTROMOS HÁLÓZAT MINT FŐ FÉSZKELŐHELY

Az egyre nagyobb mértékű „villanyoszlopra” települést az tette lehetővé, hogy a korábbi faoszlopokat – amelyeken a vezeték-tartó csigák az oszlop két oldalán lépcsőzetesen helyezkedtek el – felváltották a beton vezetékoszlopok, amelyeken a keresztartóra szerelt állócsigákon futó vezetékek, szemben a korábbi faoszlopokkal, kiváló fészkelési lehetőséget kínáltak a fehér gólyák számára. A vezetékekre épített fészkek azonban veszélyeztették az áramszolgáltatás biztonságát, esetenként kigyulladtak, és a gólyák számára sem jelentettek védelmet, gyakoriak voltak az áramütéses esetek.

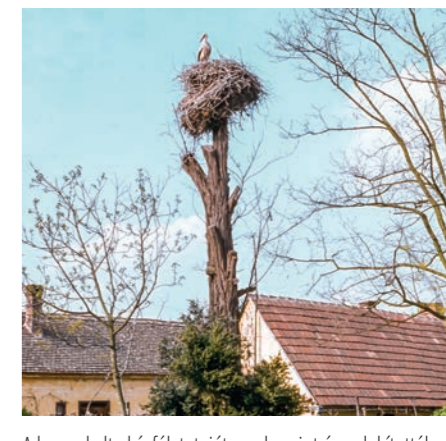
A sokasodó problémákra válaszul az áramszolgáltatók, az MME és az állami természetvédelem munkatársai összefogásának eredményeként 1980-ig 2900 fészektartó került kihelyezésre, amit az 1996-ig tartó időszakban további 2750 követett. A gólyák előszeretettel foglalták el ezeket, és így jutottunk el a mai helyzetig, amikor már eseményszámba megy, ha egy-egy pár nem a települések utcáin fészkel.

Fás legelők öreg fái rendszeresen voltak a fehérgólya-fészkek, sőt kisebb kolóniák is léteztek

Az oldalfüstölős kéményeken az 1960-as évekig nagyon sok fészkek épült

A lecsonkolt akácfák tetejét rendszerint úgy alakították ki, hogy azokon a gólyák fészkelni tudjanak, amit sokszor egy szekérkerék felhelyezésével is segítettek

A kútágásra épül gólyafészkek is eltűntek már

Szirána tetejére épített fészkek. Az ilyenek a múltban is ritkaságnak számítottak. Ma is csak ezt a Telekgerendásit ismerjük (Fotó: Marik Pali)

Az állattartó családok udvarán a legkülönbözőbb helyeken telepedett meg egy-egy pár. Pajta tetőgerincére épült gólyafészkek sincs már Magyarországon, ...

... de sajnos a fára épült fészkek is eltűntek

NAPJAINKBAN

2019 nyarán támadt egy ötletem, miszerint jó lenne megörökíteni a még meglévő, nem villanyoszlopos fészkeléseket. Az országos felmérés adatait felhasználva sikerült még néhány hidroglobuszra épült fészket lefényképezni, de fán fészkelő gólyát már nem találtam.

Ma már egyértelműen kijelenthetjük, hogy a fehérgólya-állományunk villanyoszlopon fészkelő madárrá vált, úgy, hogy közben Európa más országaiban ez az arány messze nem ilyen magas.

A tartószerkezetekre épült fészkek biztonságban vannak, ebből a szempontból a folyamat mindenképpen pozitív. Nem szabad azonban megfeledkezni arról, hogy ezek időnként cseréjére szorulnak, aminek viszont országos szinten jelentős költségei vannak.

Napjainkra földi méretekben is katasztrófális mértékűvé vált a biológiai sokféleség csökkenése, ezért örülnünk kell annak, hogy egy ilyen „fontos” és látványos madarunk állományát biztonságban tudhatjuk. Ugyanakkor szomorúan kell tudomásul vennünk, hogy a fehér gólya nagyon is változatos és nagy alkalmazkodást mutató fészkelési szokásai drasztikusan megváltoztak. Nem tartom kizártnak, hogy rövidesen azzal fogunk foglalkozni, hogy fehér gólyák számára fészkepítésre alkalmas eszközöket szerelünk majd fákra, megtelepedésük reményében.

Néhány régi, megkopott kép segítségével szeretném e cikk hasábjain „örökre” megörökíteni, megosztani az egykori fészkelési szokásokat.

Haraszthy László

A CINKEGOLYÓ HASZNÁRÓL ÉS KÁRÁRÓL

„Téli időben a madárnak hőfejlesztő, tehát zsíros táplálékra van szüksége. Elsősorban állanak tehát az olajos magvak, mint a napraforgómag, a tökmag, a kendermag és hasonlók. De hogy ezeket a madár szét ne hányja: a zúzott magvakat olvasztott marha- vagy juhagyúba kell keverni.” Így írta le a klasszikusnak számító A madarak hasznáról és káráról című könyvében 1901-ben Herman Ottó a téli madáretetés egyik útját-módját.

Fotó: Orbán Zoltán

Manapság a javasolt, ám sokak számára igen bonyolult [és szűk-ségtelen, mivel a magszóródás előnyös, továbbá az állati zsiradék felkínálására a háj kihelyezése is tökéletesen elegendő – a szerkesztő megjegyzése] műveletet sem kell elvégezni, hiszen a kisebb-nagyobb üzletekben, webáruházakban is kaphatók a – kifüggesztést megkönnyítő – műanyag hálóból csomagolt madár- vagy cinkegolyók. Sajnos ezeknek az általában külhonban készült kis gömböcskéknek az összetételét csak nagy vonalakban közli a csomagolásukon lévő címke. A háló veszélyességét – azt, hogy beleakad a madár lába – egyes internetes fórumok erősen túldimenzionálják, de a cinkegolyónak más, a madár egészségére komoly veszélyt jelentő vonatkozása is van.

A hosszan tárolt zsiradékokban, különösen hő, fény és a levegő oxigénjének hatására, érzékszerveinkkel is érezhető változások, romlás következik be. Jellegzetesen fanyar szaguk, csipős, kesernyés ízük lesz, úgy mondjuk, hogy megavasodnak. Ilyenkor ugyanis a zsírokat alkotó molekulák szétesnek. Szabad zsírsavak szaporodnak fel, amikben peroxidképzések is kialakulnak, valamint nagyon reaktív szabad gyökök keletkeznek, amik a szervezetbe jutva károsíthatják a sejteket, szöveteket és szerveket. Ennek a folyamatnak a neve a lipidperoxidáció, aminek stabil végterméke a malondialdehid. A szervezetben lejátszódó folyamatokat fékezendő, kivédendő terjedt el a köztudatban is az antioxidánsokban gazdag élelmiszerek fogyasztásának és az ilyen hatású adalékanyagok alkalmazásának szükségessége.

A kiakasztott, hőhatásnak, fénynek és oxigénnek kitett cinkegolyóban ugyanezek a lipidperoxidációs folyamatok játszódnak le. Míg mi az avasodott élelmiszer szagát, ízét észelve azt általában nem fogyasztjuk el, ugyanez sajnos nem mondható el a cinkegolyót csipegető énekesmadarainkról. Ezek szaglása ugyanis meglehetősen korlátozott, mivel a kis felületű orrregükben a szaglóhám területe is kicsi. Kivételt jelentenek ez alól egyes keselyűk, a kivi és némely tengeri faj (albatroszok és viharmadarak). A táplálkozás másik fontos érzékszerve az ízérzékelés. A többi gerinceshez képest a madaraknak kevés ízlelőbimbójuk van a nyelvükön és az egységes szájgaratüreg nyálkahártyájában eloszolva. A seregélynek kb. 200,

a tyúkféléknek 250, ezzel szemben például a tökehalaknak 380, egyes gyököknek kb. 550, míg nekünk, embereknek 9000 ízérző receptora van a száj nyálkahártyájában.

Az, hogy milyen mértékű valamilyen zsírnemű anyagban a lipidperoxidáció, az a már említett malondialdehid mérésével állapítható meg. A malondialdehid-tartalom méréséhez a megfelelő reakciót alkalmaztuk a téli hónapokban kiakasztott cinkegolyókból vett mintákban. A golyókat félbevágva annak periferiájáról (P), a középső részéből (K), valamint a kettő között lévő átmeneti területből (Á) vettünk mintákat. Feltételezésünk be is igazolódott, azaz a lipidperoxidációs hatásoknak leginkább kitett külső rétegből vett minták adták a legnagyobb, míg a belső mag a legkisebb értéket. Relatív értékben kifejezve, ha a középső részt 100%-nak vesszük, akkor az Á=240%, a P=280%. Azaz, míg a golyó levegőtől elzárt közepe akár frissnek is minősíthető, innen kifelé haladva már kifejezetten peroxidosodott, azaz avasnak ítéltető. A madarak tehát ezt a tulajdonképpen káros részt csipegetik.

Ezért jó tanácsként elmondható, hogy a cinkegolyókat (állati zsiradékokat) lehetőleg csak a leghidegebb, fagyos téli hónapokban használjuk, illetve az etetés márciusi befejezésekor távolítsuk el.

[A szerző által leírt egészségügyi kockázat mellett, figyelembe véve, hogy csak Európában egyetlen téli szezonban is valószínűleg százezeres nagyságrendben forgalmazzák a cinkegolyókat, ezek hálói jelentős mikroműanyag-szennyezési kockázatot is jelentenek. És akkor még nem esett szó a műanyag zacskós csomagolás jelentette plusz környezeti terhelésről. A lényeg, hogy a cinkegolyó ökolnyai kacsa-, liba- vagy sertésháj kihelyezésével gond nélkül helyettesíthető.]

Ne felejtjük el, hogy nem azért etetjük télen a madarakat, hogy életben maradjanak, hanem azért, hogy a közelünkbe csalogatva őket gyönyörködhesünk bennük. Nem szabad, hogy a szórakozásunk újabb felesleges, elkerülhető környezeti terhet jelentsen a bolygó élővilága számára. – a szerkesztő megjegyzése]

Bárdos László

CSATLAKOZZON ÖN IS AZ MME MADÁRBARÁT KERT PROGRAMJÁHOZ!

**Országszerte már több mint hét-
ezren, köztük több mint ezer
óvoda és iskola regisztrált a
2002-ben indult programba.**

**Csatlakozás, részletek és az
elismerő tábla megszerzésének
feltételei az MME-honlapon
találhatóak:**

**mme.hu > MADÁRBARÁT >
Madárbarát kert program**

MME

2019. október–
december

HÍREK

Az MME országsszerte 30 helyi csoport keretében végzi a legkiterjedtebb természetvédelmi és szemléletformáló munkát. Belépéskor tagjaink automatikusan a lakóhelyükhöz legközelebbi csoporthoz kerülnek, de természetesen lehetőség van a kérésnek megfelelő csoportba kerülésre is. A helyicsoporthálózatról és programjairól az MME-honlap (mme.hu) kezdőoldalon (Helyicsoporthírek és Eseménynaptár, valamint térkép lent) lehet tájékozódni. Amennyiben szeretne bekapcsolódni a csoportja munkájába, kérjük, vegye fel a kapcsolatot a helyi tisztviselővel, és iratkozzon fel a levelezőlistára is.

BARANYA MEGYEI CSOPORT

Decemberben szokás szerint összeállítottuk az éves munkát értékelő hírlevelünket (erre feliratkozni a baranya@mme.hu e-mail-címen lehet). Néhány adat a közel tízoldalas összefoglalóból: A költési időszakban folyamatosan ellenőriztük a megye fokozottan védett madárfajainak ismert fészkeit, amelyekből egy békászósas-, 10 vándorsólyom-, 12 vöröskánya-, 16 fekete-golya- és 41 rétisasfióka repült ki. A vörös vércsék számára kihelyezett költőodúknak 188 pár vércse és 8 pár erdei fülesbagoly telepedett meg. A vércsék száma 129,3%-kal nőtt a 2018. évihez képest. A sikeres költések eredményeként 546 fióka repült ki. Az őszi folyamán újabb 45 műfészket helyeztünk ki, így 2020-ban már 756 odú várja költésre a madarakat. A templomtornyokba és padlásokra kihelyezett 155 gyöngybagoly-költőládából 90 db-ot foglaltak el a madarak. Összesen 72 pár gyöngybagoly, 20 pár macskabagoly és két pár vörös vércse megtelepedését rögzítettük. A macskabagolyok kirepülése után ezúttal négy helyen fészkeltek gyöngybagolyok is. A gyöngybagolyok esetében a párok 51,4%-a költött kétszer, sőt egy esetben a bagolyok harmadik költését is megfigyeltük. Mindezek eredményeként 528 gyöngybagoly- és 62 macskabagoly-fióka repült ki. A vércsék költései sajnos eredménytelenek maradtak. A bagolyok költőhelyein rendszeresen összegyűjtöttük a köpeteket. A mintákat kiértékelésre átadtuk a Pécsi Tudományegyetem szakembereinek. A köpetminták száma a vércseodúknál gyűjtött anyaggal együtt 300-320 körülire tehető.

Bank László

BUDAPESTI HELYI CSOPORT

Helyi csoportunk 14 évvel ezelőtt kezdte meg hosszú távú élőhely-rekonstrukciós programját a homoktöviscserje újszerű élőhelyén. Ma már általánosan elfogadott tény, hogy a védett növényfajnak hazánkban ez az utolsóként megmaradt, őshonosnak tekinthető állománya. Az értékes élőhely azonban nemcsak a homoktövis miatt különleges, ugyanis ezen az élőhelyen ma még nagy számban előfordul a fokozottan védett csikófark vagy a homoki kikerics, de állatvilágában is rendkívül sok a védett faj. Ennek az unikális hazai védett területnek a megmentésére szövetkeztünk 2006-ban a Fővárosi Önkormányzattal. Az évek során több mint 2000 önkéntes,

egyetemi terepgyakorlatok keretében pedig további 1000 egyetemista vett részt az itteni értékes homoki gyepek megóvásában. A 2019. október 26-ára szervezett őszi akciónk felhívásai nyomán hatvan önkéntes jelent meg a helyszínen reggel kilenc órára, de a nap folyamán még többen csatlakoztak a munkához. Helyi csoportunk az esemény előtti napokban komoly előkészületeket végzett, így az önkéntesekre elsősorban a lekaszált gyepeken a kaszálék összegyűjtése, illetve sarjak kihordása várt, mivel a terület fennmaradása szempontjából rendkívül fontos a humuszban szegény állapot fenntartása. A munkát igyekeztünk kellemesebbé tenni folyamatosan készülő szendvicsekkel és madárgyűrűzési bemutatóval. Köszönjük minden szervezőnek és résztvevőnek az áldozatos munkát, melyet terveink szerint 2020-ban is folytatunk.

Bajor Zoltán

DOMBÓVÁRI HELYI CSOPORT

Negyven éve fogad nyári táborozókat Dombóváron a túskei tábor. A ma már helyi védettséget élvező Kis-Konda-patak völgyének északi részén, az „Öreg-forrás” mellett – igazi nomád körülmények között – 1980 júniusában szerveztük az első tábort, és a munkát 1983-ig itt folytattuk. Az 1984-ben felavatott, 2019-ben már 35 éves madárvárta az erdei iskolásokkal együtt közel 5500 diákot és felnőttet fogadott eddig. A tábori naplók szerint az elmúlt négy évtizedben 117 településről, 142 turnusban 4215 fő dolgozott madarász- és saktáborainkban. Kik voltak az elsők? A vezetők közül Csik Mária, Molnár Zoltán, György Ferenc, Varga András és Nagy Sándor; a tanítványok közül Majoros Árpád, Szabotin Péter, Hegedüs Zsolt, Orbán Zoltán, Bakonyi András, Tilesch Gábor, Bárány Tamás, Kovács László, Nagy Zsolt és Tonács Attila.

Mi a hozzájárulás a negyven éve működő tábornak? A szakmai eredmények mellett (kiadványok, szakkikkek, monitoringvizsgálatok és -mérések, időszakos és állandó kiállítási anyag, múzeum [Madártávlát 2019. téli száma, 27-28. o.], 25 ezer gyűrűzött madár, tizenegy vizsgázott gyűrűző, 26 biológus végzettségű tanár, egyetemi oktató, nemzeti parki dolgozó) az országos ismertségű túskei madárvárta a helyi közösség alakításának és állandó képzésének is a bázisa lett. A folyamatos fejlesztésnek köszönhetően felszereltségében is az ország egyik legjobb – civil szervezet által működtetett

1984. május – épül a madárvárta

A madárvárta főépülete a belső udvar felől (Fotók: Nagy Sándor)

–, elsősorban természetismereti nevelést megcélzó ornitológiai tábora.

Sokoldalúan hasznosítjuk a szép környezetben és madártanilag is értékes helyen lévő terepi központot, ami ideális helyszíne a vizek és vízpartok életközösségének tanulmányozására, madárgyűrűzésre. Néhány példa az itt szervezett programokra az említettek közül: témanap, nyílt nap, „Madarak és fák napja” verseny programok, madárkarácsony, pedagógusképzés, kihelyezett biológiaórák, tavaszi, téli és őszi madárgyűrűzés, vetélkedő, kirándulási bázishely (csillagtúra), a Madarász sulik keretében tartott foglalkozások, támogatók fogadása szakmai bemutatóval, zöldrendezvények, szabadidős programok óvodai és iskolai csoportoknak, civil szervezeteknek, múzeumi szakvezetés, szállás vagy helyszín biztosítása baráti közösségeknek.

A madárvárta megközelítése gépkocsival és busszal is egyszerű, mert ez a városi horgásztavak parkolójától mindössze negyven méterre van. A völgyben Koppányszántótól Dombóvárig 27 mesterséges tó helyezkedik el. A tábor szomszédságában lévő két tó horgásztó, míg Kiskondától északra valamennyi halastó, illetve víztároló (2011-től). A túrázást kedvelők egy órán belül busszal és vonattal is eljuthatnak a Mecsek leg szebb tájaira – Váralja, Óbánya, Sikonda, Abaliget, Máré vára, Püspökszentlászló, Szenna (falumúzeum) –, Tamási közelében a Pacsmagi természetvédelmi területre, a rétszilasi ramsari vizes élőhelyre, Kaposváron az Erdők Házába vagy Toponáron a Fekete István Látogatóközpontba.

A várta 1992-ben

Gyűrűzési bemutató 2002-ben (Fotó: Hábach Judit)

A táborhely májusban, júniusban és szeptemberben erdei iskolaként működik. Nyári szünetben a természetvédelmi és madárgyűrűző táborok öt-öt napos turnusai váltják egymást.

Érdeklődni a következő telefonszámon lehet: +36 (30) 296 4501.

Nagy Sándor

JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYEI HELYI CSOPORT

Védve is védtelenül – tények, gondolatok és kérdések a szolnoki Boldog Sándor István körüti fecskékről: A valaha országos hírű, 2020-ban negyvenéves és épített környezetben ritkaságnak számító, helyi jelentőségű természetvédelmi területi

Fotó: Pálkás Csaba

élőlénytársaink, köztük a fecskék is. Ennek következményeként a felújított épületeken már egyetlen fecskefészek sem található, pótlásukról nem gondoskodtak, sok lakásnál a fecskepenkákat is eltávolították. Ezzel kapcsolatban felmerül a kérdés, hogy az épületek felújítása után a védetség rótt-e bármilyen kötelezettséget a felújítóra, kivitelezőre, az itt ingatlant vásárlókra volt-e bármilyen hatása, rendelkezése a védetségnek.

A valaha 1200 fészekből álló telep összeomlását önmagában magyarázhatják-e ezek a hatások? A válasz az, hogy valószínűleg igen, már ennyi is elég ahhoz, hogy egy ilyen érték eltűnjön, örökre! Négy évtized alatt a fészkek több mint 80%-a megszűnt, ami az országos átlagnál nagyobb csökkenés, ami azért különösen fájó, mivel Szolnoknak megvannak az adott-ságai ahhoz, hogy akár a fecskék fővárosa lehessen.

Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Helyi Csoport vezetősége

KISALFÖLDI HELYI CSOPORT

Október első hétvégéjét hagyományosan az Európai madár-megfigyelő napok programsorozattal töltöttük. Négy helyszínen vártuk az érdeklődőket, ám sajnálatos módon az időjárás idén nem kedvezett a programnak. Szombaton az eső ellenére ötvenhárman, vasárnap már jobb időben, Pannónhalmára ötvenötven jöttek el. Ebben a hónapban vette kezdetét a közép-feszültségű oszlopok (KFO) felmérése. Helyi csoportunk két hónap alatt közel 5000 oszlopot ellenőrzött a veszélyes helyek felderítése érdekében. Három régióban tíz felmérő 80 fölötti tetemre bukkant, köztük néhány fokozottan védett fajra: három fehér gólya és egy uhu. A Szentiváni Madárbarát Kör tagjaival közösen vércseládagyártásba kezdünk, melynek célja a kék vércse nyugat-pannon populációjának erősítése. A heti szintű összejövetel a szakmai eszmecsere és a fiatalok tanulását is elősegíti. Decemberben három helyszínen

Fotók: KISS VIKTÓRIA

Évzáró program Pannónhalmán

Fotók: PÁLINKÁS CSABA

védetséggel (törzskönyvi szám: 15/8/TT/80) rendelkező, volt Ságvári körüli molnárfecsketelep gyakorlatilag megszűnt Szolnokon. A hír a nyitott szemmel járóknak nem újdonság, de a számok mégis ijesztőek. 2019-ben már kevesebb mint 100 fészkelésre alkalmas sárfészket lehetett összeszámolni az egykor 1000-1200 fészekből álló telepen, melyekben 25-28 pár tudott csak fiókákat nevelni. A probléma meglehetősen összetett, néhány gondolat ezzel kapcsolatban lentebb.

Az 1980-as, 1990-es években még más higiéniai körülmények uralkodtak a piac, a vásárcsarnok környékén, ami rendkívül jó hatást gyakorolt a molnárfecskékre, ezért is alakulhatott ki ez a telep itt. De a vásártér egészségügyi követelményeknek megfelelőbbé tétele önmagában nem gyakorolhatott ekkora hatást erre az állományra, hiszen a teleptől légvonalban 300-500 méterre folyik Szolnok kisebbik folyója, a Zagyva.

Az ezredforduló óta gyakoribbá váló kémiai szűnyogirtás rendkívül rossz hatást gyakorolt a telepre, hiszen ezek nemcsak a szűnyogokat, hanem a fecskék ételapján előforduló összes rovar elpusztítják. Ez felveti azt a kérdést, hogy a csapadékos időszakok utáni forróságban robbanásszerűen kikelő szűnyog-tömeg kezelése megfelelően történik-e, valamint hogy az irtásokat elrendelő emberek megfelelő képzettséggel, tapasztalattal rendelkeznek-e, vagy kérnek-e segítséget a rovarok világát illetően nagyobb tapasztalattal rendelkező szakemberektől.

Sajnos országosan kijelenthető, hogy egyre több embernek jelentenek zavaró tényezőt a velünk együtt élni próbáló

napraforgómag-osztást szerveztünk a lakosság részére. Az MME-standoknál kreatív ötletek, játékok, kitűzők is várták a madárbarátokat. A két ünnep között a már hagyománynak mondható Évbúcsúztató madarászás az arborétumban elnevezésű madárgyűrzési bemutatónk tartottuk meg Pannónhalmán, közel száz fő részvételével. Népszerű játék volt a gyerekek körében a tojásos memóriakártya és a nagy gyepes molinó, ahol a gyepekhez kötődő fészkelő madárfajokat kellett felismerni.

Győrig Előd

TISZAVASVÁRI HELYI CSOPORT

Az őszi programjaink közül az Európai madármegfigyelő napok voltak a legnépszerűbbek, melynek keretén belül két helyszínt is meglátogattunk az érdeklődőkkel. Október 5-én a Fehér-sziken és a városi halastavakon végeztünk megfigyelést. A kiszáradt sziket gyalogszerrel körbejártuk, ahol kékg-

Fotók: SZABÓNÉ BALÁZS BEÁTA

lamb-csapat és néhány énekesmadár is meglepetést okozott, miután énekes rigó, csicsörke, mezei pacsirta, nagy őrgébics és kis fakopáncs is a spektívek elé került. Legnagyobb számban a tavaknál is az örvös galamb volt jelen, mellette a seregély, valamint számos récefaj – kanalas, cigány-, kontyos, nyílfarkú, csörgő és kendermagos réce – tűnt fel. A másik helyszínen, a Tiszalóki Arborétumban ötnapos madárgyűrző munkába kapcsolódott be számos óvoda és iskola gyermekcsoportja, az érdeklődő családok és önkéntesek. Petrilláné Bartha Enikő gyűrző munkájának köszönhetően 215 madárra került gyűrű, 28 fajt jegyeztünk fel (pl. tüzesfejű királyka, erdei szürkebegy, rövidkarmú fakusz), és 550 látogatónk volt. Novemberben a szakkörös gyerekekkel darulesre mentünk a balmazújvárosi halastavakhoz.

Szabóné Balázs Beáta

VAS MEGYEI HELYI CSOPORT

A múlt év utolsó negyedében befejeztük a Tömördi Madárvárta Actio Hungarica nyári-őszi madárgyűrzési programját, melynek során 77 faj 6643 példányát gyűrűztük meg, és 1470 esetben fogtuk vissza 42 faj egyedét. Az Európai madármegfigyelő napok alkalmából is sokan érkeztek a madárvártára.

Tömördi Madárvárta (Fotó: Gyurácz József)

A Vas Megyei Értéktár Bizottság 2019. október 11-én megtartott ülésén úgy döntött, hogy a Tömördi Madárvárta felvételre a megyei értéktárba, így jogosultságot szerzett arra, hogy használhassa a Vas megyei érték megjelölést, emellett felkerült a megyei értéktár honlapjára is. Részlet az indoklásból: „A Tömördi Madárvárta több mint 20 éve működő, Vas megye egyetlen nemzetközi jelentőségű madárgyűrző és madárvonulás-kutató állomása. Kutatási eredményeit rangos, nemzetközi tudományos folyóiratok is rendszeresen közlik. A madárvártán folyó kutatási programokban hazai és külföldi kutatók, PhD-hallgatók is rendszeresen részt vesznek. Vas megye óvodái, általános és középiskolái, egyeteme építik be környezeti nevelési programjaikba a madárvárta tevékenységét. Hazánkból és határainkon túlról is évente több száz gyermek, diák keresi fel a Tömördi Madárvártát, és kerül közeli kapcsolatba természeti értékeinkkel. Az értéktárba történő felvétel indoka és célja, hogy ezzel is segítsük a Vas megyében folyó, nemzetközi viszonylatban is figyelemre méltó eredményeket produkáló, a cherneli örökségre építő madártani kutatások és gyakorlati természetvédelem fejlődését.”

Az értéktárba történő felvételhez dr. Halmos Gergő és prof. dr. Magyar Gábor írt támogató nyilatkozatot. Decemberben megjelentettük a Cinege című, vasi madártani tájékoztató 24. kötetét, melyben összefoglalók olvashatók helyi csoportunk, az Órségi Nemzeti Park Igazgatóság, valamint az ELTE Savaria Egyetemi Központ Biológiai Tanszékének 2019. évi madártani és madárvédelmi tevékenységének eredményeiből. Ugyancsak decemberben jelent meg a Tömördi Madárvárta adatait feldolgozó, a kis poszáta vonulási stratégiáját elemző tanulmányunk az Acta Zoologica Bulgarica folyóiratban. Ezúton is köszönet helyi csoportunk önkénteseinek a programok sikeres megvalósításáért!

Gyurácz József

VESZPRÉM MEGYEI HELYI CSOPORT

A 2019. évi Veszprém megyei lakossági gólyagyűrűzés (Gólya roadshow) tapasztalatai. Megyénkben komoly hagyományai vannak mind a fehérgólya-felméréseknek, mind a fiókák gyűrűzésének. Az első roadshow-t 2009-ben Várpalota és környéke településein, illetve Veszprémben kezdtük el, ahol Béres László madarászársunk képviselte az áramszolgáltató részéről a szakmát, illetve részvétele a biztonságos munkához szükséges műszaki feltételeket biztosította. A gyűrűzést a kezdetektől fogva Széplaki Imre nagy tapasztalátú társunk végezte. A hosszú, együttes munka összeszokottá tette a csapatunkat, jó kapcsolatok alakultak ki, ami hasznára volt mindenkori rendezvényeinknek. A hasznos személyes tapasztalatok mellett sok információhoz jutunk fehér gólyáink és fészkeik állapotáról (a szükségessé váló felújításról vagy cseréről), a rájuk leselkedő veszélyekről.

Márciusban már folyamatosan jöttek a jelzések az érkező gólyákról, így elkezdhattuk a tervezést, aminek első közös eseménye volt az E.ON biztonságtechnikai oktatása, ami nélkül nem folytathattuk volna az előkészületeinket. Miután megvolt a szándék és az engedély a gyűrűzésekhez, időben elvégeztük a helyszínek felmérését, ez alapján adtuk le a települések listáját és az előzetes időpontokat. Természetesen a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság illetékes kollégáival is egyeztetettük elképzeléseinket. Az adott települések vezetőivel, illetve az ott lakókkal a hosszú évek alatt jó kapcsolat

alakult ki, így egymást segítve sikerült megoldani a felmerült problémákat.

Az eltelt évek tapasztalatai arra ösztönöztek bennünket, hogy az áramszolgáltató támogatásával a megye több régiójára terjesszük ki a programunkat, így a Veszprém környéki településekre, Pápára, Ajka és Devecser vonzáskörzetére, végül néhány éve a Balaton-felvidék gólyás településeire is. Mindezt a helyi csoport lelkes tagjai tették lehetővé, hiszen az előzetes felméréseket ők végzik el, munkájuk nélkül nem tudnánk megadni a pontos időpontokat az áramszolgáltatónak és a program szervezőinek, segítőinek.

Az akciók sikeres megvalósításához nemcsak a technikát kell biztosítani, szükség van gyűrűzőkre, segítőkre, hogy minél sikeresebb, színesebb legyen az évente megrendezésre kerülő esemény. Ilyenkor van lehetőségünk arra, hogy nagyobb kapcsolatot olyan helybellekkel, akik a későbbiekben segítik a munkánkat, ha kell, jeleznek az előforduló problémák esetén.

Az előzetes felmérések után készítettük el a 2019-es évad pontos menetrendjét a helyszínekkel és időpontokkal. Ez, majd a program végrehajtása több mint 1000 km bejárását tette szükségessé, amihez a későbbi visszaellenőrzések még további kilométereket tettek hozzá. Az érdemi munka eredményei:

1. nap (Balaton-felvidék): hét fészek egy településen, tizenegy gyűrűzött fióka

- 2. nap (Veszprém és környéke): négy fészek és település, tizenkét gyűrűzött fióka
- 3. nap (Pápa és környéke): kilenc település, tíz fészek, huszonegy gyűrűzött fióka
- 4. nap (Várpalota és környéke): hét település, tizennégy fészek, negyvenegy gyűrűzött fióka (Ósi és Öskü településeken öt-öt fiókás fészkeket)
- 5. nap (Ajka és Devecser környéke): nyolc település, kilenc fészek, huszonegy gyűrűzött fióka
- 6. nap (a későn kelt fiókák pótlólagos gyűrűzése): három település, hét fióka
- 7. nap (a későn kelt fiókák pótlólagos gyűrűzése): két település, hat fióka

A gyűrűzések során derült ki, hogy néhány fészekben még tart a kotlás, illetve kicsik, még nem gyűrűzhetőek a fiókák, ezért iktattuk be a 6. és 7. plusznapot. Utóbbiak során tapasztaltuk, hogy Nemesgulácson a kikelt négy fióka nincs meg, mint kiderült, a szülők kidobták őket. Viszont Kisapátiban a három tojásból két fióka nevelődött és vált gyűrűzhetővé. A késői költések további feladatot adtak aktív segítőinknek, akik figyelemmel kísérték felnevelődésüket, majd kirepülésüket. Ilyen fészkeknél hat településen volt, szerencsére mindenhol útra keltek. Ajka-Padragkúton immár második éve ugyanaz a német gyűrűs, öreg gólya neve a fiókáit egy ház kéményén.

Sajnos az öröme mellett tragédiákkal is találkozunk kellett, mivel az idén gyűrűzött fiatalok közül hét madarat áramütés ért, ami egyben elvesztésüket is jelentette. Közülük ötöt még helyben ért szerencsétlenség, két fiatal Kalocsáig és Kölkedig repült, és ott fejezték be rövid életüket. Áldozatuk azonban nem volt hiábavaló, pusztulásuk alapján megtettük a szükséges bejelentéseket, és azon leszünk, hogy a kritikus oszlopok, trafók levédésre kerüljenek.

A roadshow tapasztalatai alapján kijelenthetjük, hogy a települések lakói többnyire szeretettel viszonyulnak a gólyákhoz, várják visszatérőket. Kevesebbszer tapasztaltuk, de volt rá példa, hogy egyes lakosok a madarak „szemetelése”, „piszkítása” miatt szeretné, ha a fészek elkerülne a háza környékéről. Viszont volt ellenkező példa is, így Nemesgulácson Csordás János és felesége mindent megtett azért, hogy kiküszöbölje ezt a problémaforrást. A kerítésük és a járda fölé védőtetőt építettek, hogy a fröcskölésük, ürítésük ne az arra közlekedőkre vagy a járdára kerüljön.

A lakossági gólyagyűrűzés sikeréhez sokan és sokat tettek, így az áramszolgáltató hat-nyolc dolgozója, a tűzoltóság háromfős csapata Devecserben, valamint a helyi csoport tizenöt aktivistája. Sokat ad nekünk ez a program, ezért azt az elkövetkezendő években is szeretnénk folytatni.

Szelle Ernő

FELHÍVÁS ORSZÁGOS KISÖRGÉBICS-FELMÉRÉS ELŐKÉSZÍTÉSÉHEZ

2021-ben egységesített módszertan szerint lebonyolítandó országos kisörgébcics-felmérést tervezünk. Erre való felkészülésként várjuk azok jelentkezését, akik már 2020-ban be tudnak kapcsolódni egy-egy közösen kijelölt mintaterület felméréseivel. Jelentkezéseket a laniusminor@mme.hu e-mail-címen várjuk. Haraszthy László

Egyesületünk főállású munkatársait a budapesti Központi Iroda koordinálja. Kollégáink jelentős része azonban nem itt, hanem országszerte elszórtan dolgozik. A fővárosban az ügyvezető igazgató, a természetvédelmi, társadalmi kapcsolati, gazdasági és a helyi csoportok feladatait szervező osztályok kollégái tevékenykednek. Az MME szervezeti felépítéséről és a működésünket szabályozó dokumentumokról is tájékozódhat a honlapunkon (mme.hu > Kapcsolat).

KERECSENSÓLYOM-MEGŐRZÉSI PROGRAM

Az év vége az összesítések időszaka is. Az adatok gyors áttekintése alapján 2019-ben 152 fészket foglaló kerecsensólyompárt és 347 kirepült fiatal figyeltünk meg. Az országos állományt 152-168 párra becsültük.

Bagyura János

PANNONEAGLE LIFE PROJEKT

Egyeztetés a rágcsálóirtó szerek természetkárosító hatásáról: 2019. november 19-én a PannonEagle Life projekt munkatársai a brodifakumtartalmú rágcsálóirtó szerek által okozott ragadozómadár-mérgezésekkel kapcsolatban folytattak egyeztetést az Agrárminisztérium által szervezett fórumon. Az ezt megelőző hónapokban többször hírt adtunk róla, hogy a NÉBIH laboratóriumi vizsgálatai közel 20 elhullott parlagi sas esetében is igazolták a hatóanyag jelenlétét. Az MME levélben fordult az Agrárminisztériumhoz, amely összehívta a kérdéskörben érintett főosztályokat és a NÉBIH illetékes szerveit. A probléma ismertetését követően a résztvevők megállapodtak, hogy egy közös figyelemfelkeltő kampány keretében tájékoztatják a gazdálkodókat ezeknek a szereknek az illegális felhasználása jelentette állat- és népegészségügyi kockázatról, illetve a jövőben egy országos monitoringrendszer kerül kidolgozásra, melynek keretében ragadozó madarak, róka, apróvadfajok és halak esetében is sor kerül rendszeres, célzott toxikológiai vizsgálatra. Mindezek elősegíthetik, hogy a jövőben pontosabb képet kapjunk a brodifakumhoz hasonló, élő szervezetekben felhalmozódó mérgekről, és hogy elkerülhető legyen a tömeges pusztulás.

Árvay Márton

Fotók: Veszprémi Helyi Csoport archívum

Fotó: Bagyura János

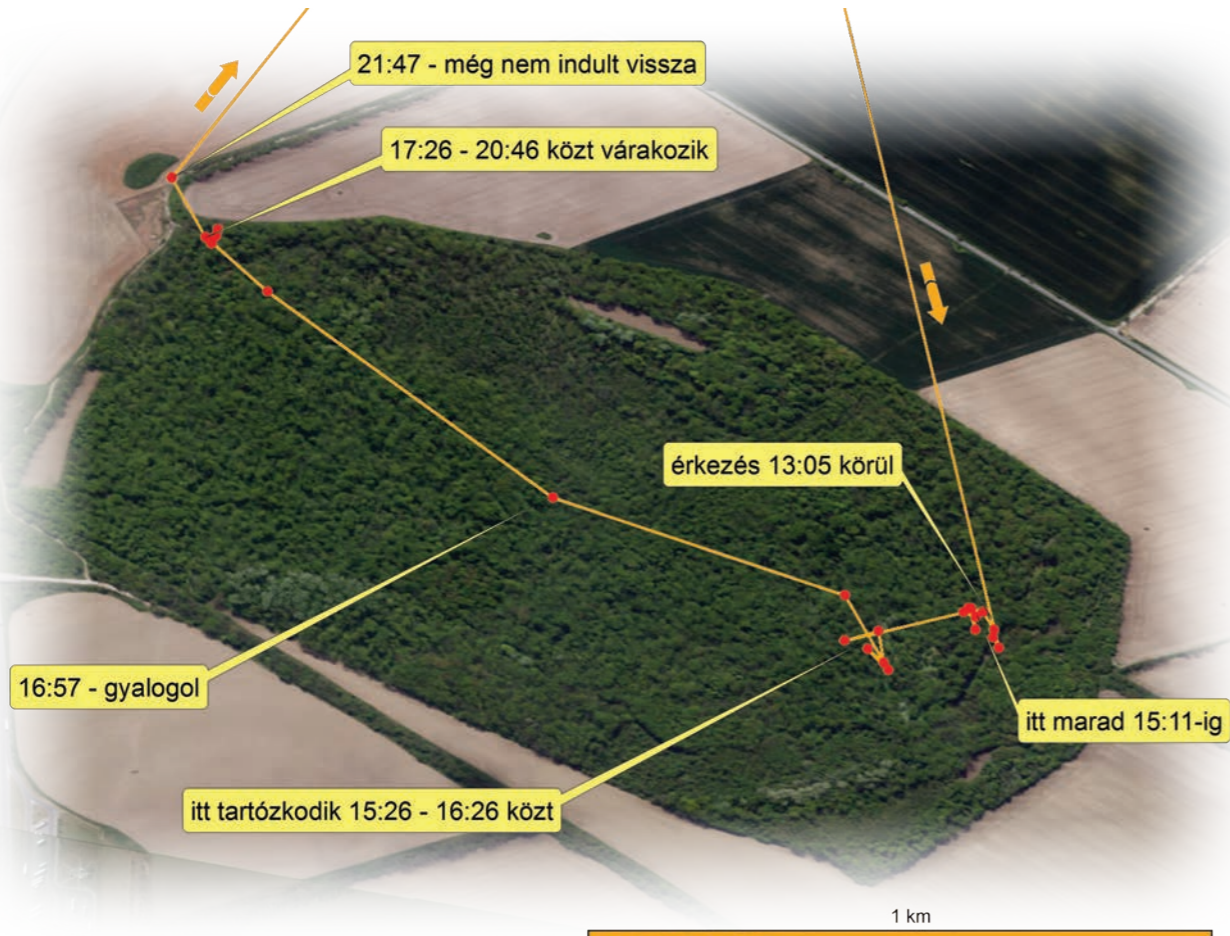
TÚZOK AZ ERDŐBEN

A tűzokvédelmi LIFE projekt keretében jelölt egyedek olyan értékes adatokat szolgáltatnak, amelyeket a jeladók nélkül nem vagy csak nehezen tudnánk gyűjteni. Ilyen, a projekt szempontjából fontos eredmény volt például a tavalyi évben a Kiskunságban jelölt egyik madár adata, ami azt mutatta, hogy a földkébelezés után nem sokkal már használta az újnak tekinthető, addig a középvezetékű légvezeték miatt elkerült élőhelyet. 2019. ősz végén egy újabb érdekes jelenségre derült fény a GPS-nyomkövetőnek köszönhetően, amit a nyugat-pannon populációban viselt egy tűzoktyúk. November első napján, délután egy óraker szánt be egy közel 80 hektáros erdőbe, két órát nagyjából egy helyben időzött, majd kicsit odébb megint eltöltött másfél órát, ezután majdnem egy kilométer hosszan átgyalogolt az erdőn, a túlsó szélén is több mint négy órát várakozott, majd végül visszarepült a megszokott telelőhelyre.

Ez igencsak meglepő esemény volt, hisz a tűzokokról közismert, hogy a nyílt puszták madara, és az erdőket kerüli. A mozgási útvonalat műholdképen ellenőriztük, de nem állt rendelkezésünkre naprakész információ az erdőről, így felmerült, hogy esetleg időközben tarra vágták. Ennek kiderítésére pár

nap múlva terepbejárást tartottunk, amiről fotódokumentáció is készült. Ez bizony egy nagyon tetszetős, ártéri elegyes erdő volt, amilyenhez hasonló sok van a Szigetközben is. Ezen vágott keresztül a madár. A szokatlan jelenségre Németországból kaptunk magyarázatot, ahol ilyenekkel már többször találkozunk: a sas(ok) által üldözött tűzok végső elkeseredésében bevágódik az erdőbe. A német madarászoknak kellett már így tűzokot menteniük, mert nem talált ki az erdőből. Érdekes megfigyelni, hogy a mosoni madár is keresztülment rajta, és nem a legrövidebb úton jött ki. Aki a cikk olvasása közben számolgatta, hogy mennyi időt is töltött a tűzok az erdőben, annak feltűnhetett, hogy éjjel 10 óraker repült vissza az erdőből. Igen, a tűzokok éjjeli aktivitása is egy olyan terület, amelyet a jeladóknak köszönhetően egyre jobban kezdünk megismerni, és már látjuk, hogy gyakoribb esemény, mint azt korábban gondoltuk. Ráadásul itt, ahol sosincs teljes sötétség Pozsony és agglomerációjának fényszennyezése miatt, talán annyira nem is váratlan.

Spakovszky Péter, Nagy Dénes

ÁLLATVILÁG – minden természetbarát magazinja
Keresse az újságárusoknál!
Bővebb információ: www.allatvilagmagazin.hu

A RÉTI PITYER TELELÉSE A VISEGRÁDI-HEGYSÉGBEN

A Dunakanyarban az elmúlt nyolc év mindegyikében találkoztam telelő réti pityerekkel a Visegrádi-hegység peremén. 2010 és 2011 telén a dunabogdányi Hosszú-földeken (mezőgazdasági területek) mintegy száz példányt számláló csapat telet át. Ezt követően 2011. december 20-án figyeltem meg három áttelelő példányt az esztergomi Kolozson túli dűlő egyik legelőjén. 2012. február 2-án ugyanott 14 példánnyal találkoztam, 2013–2017 között pedig minden évben már nagyjából száz példány telet át a területen. A Kisoroszi határában lévő Nagy-cseres szántóin először 2014. február 25-én észleltem négy példányt, majd ezt követően minden télen 10–15 példányos csapata telet át gyakorlatilag ugyanott. A dunabogdányi szántóföldeken nagyobb áttelelő csapatot 2011 óta nem észleltem, de 2014. december 4-én egy belvízfolt mellett magányos példányt, 2018. január 2-án pedig 11 példányt figyeltem meg a területen. 2015. december 4-én az esztergomi Vaskapu mögötti, Hegyemeg névre hallgató dombos legelőn 91 példányt számoltam, ezek át is telettek a területen, és egészen 2016 februárjáig ott tartózkodtak. Ugyanezen a télen december és február között a pilismaróti Bitóci-domb kaszálóján is áttelelt 15–20 példány. Ezenkívül 2015. december 10-én a pócsmegyeri Alsó Dunára dűlőn két példányt figyeltem meg. 2017 és 2018 telén a Pomázi-síkon kb. ötven példány telet át. Egyértelműen kijelenthető, hogy a réti pityer ma már – változó példányszámban – rendszeresen áttelel a Dunakanyar legtöbb olyan élőhelyén, amelyeken a vonuló példányok is rendszeresen megpihennek és táplálkoznak, elsősorban az őszi időszakban.

A sík mezőgazdasági területeken túl a nagyobb kiterjedésű hegylábi kaszálók is ezek közé tartoznak. Nem csupán néhány példány maradhat télen a térségben, hanem népes csapatok is. Miután kollégáim beszámolója alapján a korábbi évtizedekben az akkor még kedvezőbb élőhelyi adottságok ellenére sem fordult elő áttelelése, így valószínűleg megváltoztak a faj szokásai, illetve a telelőterületei. A Dunakanyarban telelők napjainkban a sekélyebb belvízfoltokkal (akár pocsolya, keréknyomok stb.) tarkított nedves réteket és szántókat kedvelik. A réti pityer a nemzetközi irodalom alapján a fészkelőterületein – melyeknek fontos bioindikátor-faja – a költőhelyválasztás során előnyben részesíti a lápokkal, illetve nedves rétekekkel mozaikos élőhelyeket. A Dunakanyar nagyobb kiterjedésű élőhelyein helyben maradnak a téli hónapokban, vagyis ezekben az esetekben valódi áttelelésről beszélhetünk, nem pedig téli kóborlásról. Bár kis létszámban már korábban is előfordultak hazánkban telelő példányok, 2010 óta az ország számos térségében egyre több hasonló megfigyelési adata van, 2015 óta pedig a téli időszakban történt megfigyelések száma, illetve a télen észlelt csapatok átlagos példányszáma is jelentősen növekedett. Érdekes a jövőben nagyobb figyelmet szentelni ennek a sokak számára „közönséges” madárfajnak, mert elképzelhető, hogy az alkalmas élőhelyeken akár fészkelő párok is megtelepedhetnek. Bár a jelenlegi klímaváltozás elsősorban a mediterrán madárfajoknak kedvez, a kis bukó vagy a daru példája megmutatta, hogy nem csupán déli irányból számíthatunk új fészkelő faunaelemek megjelenésére.

Schwartz Vince (Fotó: Orbán Zoltán)

LAPOS TETŐT RONGÁLÓ HARKÁLYOK (VAGY VARJÚFÉLÉK)?

Az, hogy a harkályok a függőleges falak hőszigetelését gyakran megrongálják, közismert, de hogy a lapos tető vízszintes felületét is kikezdi, eddig nem volt ismert előttünk. Igaz, hogy az esetben szereplő, a 11. kerületi Bartók Béla úti irodaház purhab tetőszigeteléséhez hasonlóról sem hallottunk még. Ez a tető régi ismerősöm, mert jó tíz éve már jártam itt vörösvércse-fiókat gyűrűzve. Akkoriban még bitumenlapos szigetelés volt itt,

ami a harkályok számára érdektelen. Ezt azonban beázás miatt cserélték purhabszigetelésre. Mindazonáltal a csipésnyomok és a bármely madár számára kényelmesen megközelíthető vízszintes tető alapján nem lehet elvetni azt sem, hogy a tettesek nem harkályok, hanem varjúfélék, vetési vagy dolmányos varjú, esetleg csóka lehetett.

Morandini Pál

RITKA, MINT A FEHÉR ... RIGÓ!

A Tiszalöki Parkerdőben került hálába 2019. október 7-én az a fehér, hím fekete rigó, melyet ugyanitt gyűrűztem 2015. május 15-én, ám az akkor már két évnél idősebb madár még egyetlen fehér tollat sem viselt. Mivel mindkét fogáskor kiváló kondícióban volt, a pigmentvesztés oka nem lehetett élelemhiány vagy más környezeti tényező. Valószínűleg a fekete rigóknál, házi verebeknél és csókáknál gyakran előforduló „progressive greying aberration”, vagyis a kor előrehaladtával fokozatosan súlyosbodó „szürkülés” következtében vált egyre inkább fehér

rigóvá. Hein van Grouw hosszú cikkben (British Birds 2013. januári száma) tárgyalja a hasonló eseteket, de véleménye szerint nem lehet eldönteni, hogy ez a jelenség örökletes-e, vagy sem. Pécssett két hasonlóan fehér fekete rigót figyeltek meg, az erről szóló híradásban a pigmenthiányt leucizmussal magyarázták. Az általam említett tanulmány szerint azonban e fajnál a fehéredés csak rendkívül ritkán leucizmus eredménye. Ennek eldöntése a kutatókra vár.

Petrilláné Bartha Enikő

Fotók: Petrilla Attila

A SZÉLSŐSÉGES IDŐJÁRÁS HATÁSA A MADARAK FÉSZKELÉSÉRE

2019 tavaszán komoly aszályok voltak, majd május végétől a rendkívül sok csapadék következtében a mélyebben fekvő szántóföldeken és laposokban 30–40 cm-es vízállások alakultak ki. Ez a szélsőséges időjárás számos madárfaj esetében meglehetősen szokatlan fészkelési magatartást eredményezett a lökösházi Turai-gyep környékén. Foltos nádiposztából a szokásosnál jóval kevesebb éneklő példányt jegyeztem fel április-májusban, majd a csapadékos periódust követően hirtelen a megszokottra nőtt a számuk. Június 25-én egy, a vízállásoktól és a gyeptől is legalább ötszáz méterre levő búzaföldön, ahol helyenként néhány szál nád is nőtt, három éneklő példányt figyeltem meg. Ezeket a madarakat július közepéig hallottam itt énekelni, még akkor is, amikor a nagy nádasokban a madarak már etettek, és a hímek nem énekeltek. Foltosnádiposztá-családokat egyébként augusztus 7-ig láttam itt a nádasban, tehát nagyjából két héttel később, mint ahogy az elmúlt tíz évben tapasztaltam. Éneklő nádi tücsökmadarakat a gyep melletti belvíz szélén, a nagy nádastól kb. 200 méterre található vadcsirokban hallottam július közepén, de az is rendkívül érdekes volt, hogy még szeptember 11-én, a megszokott revírekben, aratatlan nádasokban is több helyen mozogtak családok. Az egyik belvízen augusztus 22-én a tökés réce tollas fiatalokat vezető tojóját is

megfigyeltem, de ezek a madarak szeptember 2-án már nem voltak a területen, mint ahogy az a fiatal, röpképes bibic sem, amelyet augusztus 19-én láttam ugyanitt utoljára. Említésre méltó adat még az Elek István, lökösházi vadőr által augusztus 25-én talált fiatal, tollas fűj is.

Bozó László

Búzaföld náddal, a foltos nádiposzták éneklőhelye (Fotó: Bozó László)

A HAVASI LILE ÚJABB ADATA SZÉKESFEHÉRVÁRON

Régi sárszentágotai és dinnyési előfordulását követően ez a csinos küllemű lilefaj 2011 kora őszén bukkant fel ismét Fejér megyében. A 14 példány napokig tartó időzésének körülményei a Madártávlat 2011/3. számában olvashatók. A tavalyi évben aztán, több mint nyolc év elteltével, az előző helyszíntől csupán pár száz méterre ismét köszönthettük ezt a tundrai vándort, amelyet ráadásul ezúttal a saját szántónkon láthatunk vendégül. 2019. október 9-én késő délelőtt kellemes időben, élénk délnyugati szélben láttunk neki egy tízhektáros táblán az őszi árpa vetésének. Jóformán már a munka legelején felbukkant a tábla északi részén egy kis testű, szemsávós lile, amit havasi lilének határoztunk. Az észak-déli irányú sorokat

vető traktor nyugatról kelet felé haladva dolgozott, lassan terelgetve keletre az el-elpilledő, álmos lilét. Komolyabb felszerelés híján csupán telefonnal tudtunk bizonyító erejű képeket készíteni, ebben azonban madarunk igazán partner volt. A déli órákban négy-öt méterre gond nélkül bevárt, a rekordot kb. másfél méter jelentette. A göröngyök közé lelapulva próbált pihenni, máskor felpattant, és táplálkozott (valamilyen fekete színű, egy-két centiméteres gerincteleneket nyelt le), illetve néha az eget kémlelte. Ha a vetőgép már aggasztóan közel volt hozzá, jellegzetes megiramodó futással ment arrébb néhány métert.

Fél tizenkettő és két óra között többször láttuk. Bár folyamatosan a tábla északi végén, az utolsó vetett sávoktól pár méterre tartózkodott, újbóli felkutatása mindig nagyon nehéz volt. Tollerata nagyszerű álcának bizonyult a szürke göröngyök és sárgás szalmadarabkák között. Két óra tájban a traktortól nem az eddigi módon keletre, hanem északra, a szomszédos, ugyanilyen sima, növényzetmentes táblára ment át. Késő délután és másnap a további keresés már nem vezetett eredményre.

Elgondolkodtató, hogy egy ilyen adat tudomásunkra jutása olykor csak „pár méteren”, gyakorlatilag a véletlenen múlik. Ha a lile már eredetileg a mellettünk levő, pár napja bevetett táblán tanyázik, feltehetően észre sem vesszük. Ha a „végtelen”, Fejér megyei szántóföldeken tevékenykedő, naponta 50–60 hektárt is beművelő néhány száz traktoros és gépkezelő stabil madárismerettel rendelkezne, vajon mi minden derülhetne ki, nem csupán a havasi lile, hanem akár félszáz más madárfaj mezőföldi jelenlétéről, vonulásáról, gyakoriságáról?!

Járosi Adrienn, Kovács Gergely Károly

Fotó: Kovács Gergely

KAKUKK SIKERES KIREPÜLÉSE ÜZEMI ÉPÜLETBEN LEVŐ HÁZIROZSDAFARKÚ-FÉSZKEKBŐL

Csömödér település határában, a vasút mentén levő fűrészüzemben közel tíz éve kísérem figyelemmel a madárvilágot. Két-három házirozsdafarkú-pár költ és reptet legalább évi kétszer, de inkább háromszor fiókákat május eleje és július vége között az üzemi épületek belsejében, főleg az acélgerendákon vagy más alkalmas felületen levő fészkekből. Az egyik épületben egy lámpabúrán, közvetlenül a tető alatti fészkekben figyeltem meg először 2019. június 19-én, hogy a házi rozsdafarkú fészkekből valami nagyobb rigófióka nagyságú madár lóg ki. Gyorsan meggyőződhettem arról, hogy a rozsdafarkúszülőknél már jóval nagyobb kakukfióka van szó. Két nappal később, június 21-én aztán újabb megfigyelést tettem, és fotókat is készítettem a fészkeknél. A tojó rozsdafarkú sűrűn etette a fiókat, melynek fejlettségi állapota igencsak előrehaladott volt. Olyannyira, hogy délután már nem találtam ott, a dolgozók beszámoltak róla, hogy a madár dél körül kirepült a fészkekből.

Az adat további érdekessége, hogy az épület ugyan teljesen nyitottá tehető, de azt csak az üzemi órákban (7–15 óra között) tartják nyitva, az ezen kívüli időszakban a madárszülők csak apró réseken járhatnak be etetni, kotlani. Feltételezhető tehát, hogy az öreg kakukk, méretéből kifolyólag, munkaidőben csempészte bele a tojást a fészekbe. Körülbelül egy hónappal ezt megelőzően a reggeli műszakkezdésnél egy karvalyt

A szerző felvétele

engedtek ki ebből a csarnokból, ami valamiért bent ragadt. A karvaly esete után hetekkel előkerült egy kakukk maradványa is, amit egyértelműen ragadozó tépett meg. Csak a fentiekben ismertetett fióka megpillantásakor állt össze, hogy mit is kereshetett a kakukk az épületben. Így jó eséllyel kijelenthető, hogy a szülőmadár ugyan póruul járt, de az utódlás mégis sikeres volt a csarnokban.

Gál Szabolcs

VÖRÖS VÉRCSE LEHETSÉGES MÁSODKÖLTÉSE

A bándi temető mellett 2017. január 14-én helyeztem ki egy vörösvércse-költőládát, amiből 2017–2019 között minden évben öt fióka repült ki sikeresen. 2019. május 21-én gyűrűztük meg a fiókat Széplaki Imrével, június elején a láda már üres volt, a kirepült fiatalokat a közelben láttam. A későbbiekben ezzel a ládával nem foglalkoztam, mondván, a költés rendben lezajlott, majd ősszel jön a takarítás. Augusztus 13-án kutyasétáltatás közben jártam arra ismét. A mindig nálam lévő távcsővel felnéztem a tükrös ládába, és láttam, hogy egy madár és egy tojás van benne. Nagyon megörültem, gondoltam, a tojó néz rám a tükrökből, és csak a zavarásom miatt nem ül a tojást, bár a korábbi

költéseknél ilyen nem tapasztaltam. A madár teljesen fejletlen tűnt a koszos tükrőben. Érdeklődtem a kollégáimtól, hogy lehet-e szó másodköltésről. Barta Zoltántól, aki 15 éve foglalkozik vörösvércsékkel, közvetve azt a választ kaptam, hogy bár a szakirodalom említi, ő még nem találkozott ilyen esettel, de ha kellően bő a táplálék, és korai az első költés, lehetséges a másodköltés. Másnap délelőtt ismét ránéztem a ládára, és ahogy közeledtem, hangoskodásra lettem figyelmes. A két öreg madár lármázott, mielőtt eltűnt a szemem elől. Odaérve a ládához láttam, hogy még mindig benne van egy madár, ami csakis fióka lehet, és most már két tojást is láttam. A tojások bezápuáltak, a madárral kapcsolatban pedig egyértelmű volt, hogy „mindjárt” kirepül, hiszen teljesen fejlett volt, pehelytollak nem látszódtak rajta. A ládához a gyűrűzés elvégzése céljából feljutva kiderült, hogy a fióka mellett valójában három tojás van a ládában. Az augusztus 20-ai ellenőrzésnél a láda üres volt, a fióka a közelben pedig jól ellenőrizhető.

A másodköltés egyik oka minden bizonnyal a területen tapasztalható táplálékosság, a kistrágyák nagy száma volt. A költés helyétől egy kilométerre lévő táplálkozóterületen sokszor 10–15 ragadozó madár, vörösvércsék, egerészölyvek és barna rétihéj is tartózkodtak. Mivel egész évben folyamatos a vércsék jelenléte a területen, nem állíthatom biztosan, hogy az első fészkeljatek nevelő, egyébként jelöletlen pár másodköltéséről vagy egy másik pár késői fészkeléséről volt szó. Viszont annak, hogy az öt fiókat sikeresen nevelő pár átengedje a revírt, szerintem kicsi az esélye. Köszönet lányaimnak a segítségért.

Móczár Balázs

Fotó: Széplaki Imre

MEZEI HÖRCSÖGÖT ZSÁKMÁNYOLÓ FEHÉR GÓLYÁK

A 2019-es esztendő rágcsálókban rendkívül gazdag év volt a Felső-Bácskában. A mezei pockon kívül a mezei hörcsög is több helyen mutatott helyi állományrobbanást (gradáció), amit a ragadozó madarak magas nyári példányszáma is mutatott. A területbejárások során több alkalommal volt szerencsénk olyan szántókat is találni, amelyeken 6–8 ragadozómadár-faj egyidejű táplálkozását is sikerült megfigyelni. Ez a fajszám az intenzíven művelt, természetközeli élőhelyekben rendkívül szegény bácskai agrársivatagban igen magasnak tekinthető. Napi szinten kerültek elő közutakon elgázolt hörcsögök, néha azonban az utakon átszaladó, élő példányokkal is lehetett találkozni, valamint elsősorban a szántókat keresztülszelő középvezetékű vezetékek oszlopainak tövének bolygatatlan gyepszigetein is feltűnően sok hörcsögmotorék volt.

A fehérgólya-fiókák kirepülés utáni gyülekezésekor célzottan kerestük fel azokat a friss tarlóhántásokat, tárcsázott szántókat, amelyeken jó lehetőség adódott színes gyűrűs madarak (gólyák, sirályok) felkutatására. Több ilyen gyülekezőhely is kialakult a régióban, amiket heti rendszerességgel vizsgáltunk. Augusztus 13-án az egyik ilyen helyszínen, Gara településtől északra egy gabonatarlón mintegy 30 fehérgólya pihent. Ezt a csapatot azon a napon már láttuk korábban, de akkor a távolság és a fényviszonyok miatt nem adódott lehetőség a gyűrűk leolvasására. Némi taktikázás után autóval sikerült őket olyan távolságra megközelíteni, hogy a hőség miatt remegő levegő ellenére tökéletesen leolvashatóvá váltak a színes gyűrűk. Amint a gyűrűket próbáltuk leolvasni, és a madarakat fotóztuk, éles visításra letünk figyelmesek. Az egyik gólya elkapott egy fiatal hörcsögöt, ami hosszas küzdelem ellenére minden bizonnyal az egyik madár begyében végezte. A gólyának küzdeniük kellett a rágcsálóval, mert az nem adta magát könnyen. Addig vergődött a gólya csőrében, amíg az ki nem ejtette, ezután két lábra állva próbálta meg elhajtani támadóit, nem túl sok sikerrel. Egy másik hörcsögöt is elkaptak ezután a kukoricás szegélyében. Ez a példány is hasonlóan védekezett, míg egy gólya felkapta, és csőrében a hörcsöggel feltermikelt jó magasra, majd követte őt az egész csapat. Hogy ezután mi történt, azt sajnos nem volt lehetőségünk megfigyelni, de a jelenetről több fényképfelvételt is sikerült készíteni.

Feltételezhető, hogy a gólyák nem táplálkozási céllal keresték fel ezt a keskeny parcellát, csupán tollászkoztak, pihentek a déli hőségben, és eközben kapta el az egyik szemfüles madár az első hörcsögöt. Közismert, hogy a fehérgólya rendkívül változatos táplálkozása faj, szinte minden kisebb és közepes termetű rágcsálót képes elejteni, azonban az ország-szerte meggritkult mezei hörcsög zsákmányolásáról eddig nem sok közvetlen tapasztalatunk volt, illetve hörcsögfogyasztását a szakirodalom is ritkán említi.

Tamás Ádám, Gál Szabolcs

Fotók: Gál Szabolcs

ÉRDEKES MADÁRMEGKERÜLÉSEK

szerkeszti: Karcza Zsolt és Lukács Katalin Odett

Az elmúlt időszakban a Madárgyűrűzési Központba beérkezett, kiegészített (gyűrűzési adattal együtt lezárt) megkerülésekből válogattunk. A külföldön gyűrűzött madarak adatainak kiegészítése rövidebb-hosszabb időt vesz igénybe, így jelen válogatásban is található néhány korábbi megkerülési adat, amiket az elmúlt hónapokban zártunk le. A gyűrűzők, megfigyelők, megtalálók vagy adatközlők nevét technikai okok miatt nem minden esetben és teljes terjedelemben tudjuk feltüntetni. A közölt összesítések tájékoztató jellegűek, és a 2019. december végéig beérkezett adatok alapján készültek.

Az MME-honlap mme.hu > Tudástár > Magyarország madarai oldalán az egyes madárfajok naprakész gyűrűzési eredményei böngészhetők: gyűrűzési összesítések, a jelölési és a külföldi vonatkozású megkerülési helyek térképei, valamint a leggyakoribb kézrekerülési okok százalékos eloszlásdiagramjai.

Amennyiben gyűrűs madarat, madártetemet, jelölőgyűrűt talál, fém- vagy színes gyűrűs madarat észlel, kérjük, értesítse a Madárgyűrűzési Központot a ringers@mme.hu e-mail-címen. Így a megkerülési adatok beépülhetnek a hazai madárgyűrűzési adatbankba, és a központ munkatársai a feldolgozás után elküldik Önnek a gyűrűzési és megkerülési adatokat egy válaszelemben.

BÜTYKÖS HATTYÚ

Egy magyar gyűrűs bütykös hattyút figyeltek meg 2019. október elején Svédország déli részén, egy kis szigetcsoport (Utklippan) közelében (Martin Heinrich). A madarat 2017. február elején gyűrűzték Csongrád település mellett (Csongrád megye, Domján András). Ez az első, magyar gyűrűs bütykös hattyú megkerülés a skandináv országban.

A nálunk költő példányok nagyrészt a hazai és a Kárpát-medence déli területeinek be nem fagyó vizein telelnek, ritkábban az Isonzó torkolatvidékéig (Olaszország) is eljutnak. Télen az itthoni állomány mellé északról is érkeznek vendégek, nagyrészt Lengyelországból, Kelet-Fehéroroszországból, ritkábban néhány példány távolabbi északi területekről.

CSÖRGŐ RÉCE

Egy gyűrűs csörgő récét fogtak vissza 2019 szeptemberében a Mekszikópusztai Madárvártán (Győr-Moson-Sopron megye, Lukács Katalin Odett). A madarat 2017 szeptemberében jelölték ugyanitt (Dr. Hadarics Tibor). A madárvártán viszonylag nagy számban jelölt csörgő récék közül ez az első, amit több

Fotó: Lukács Katalin Odett

mint egy év elteltével fogtak vissza. Ezzel ellentétben az elmúlt három évben a madárvártán megjelölt több mint 1400 csörgő récéből 34 példány került kézre külföldön, vadászat következtében. A legtöbb Olaszországban (20 példány), Franciaországban (11 pl.) és egy-egy madár Ausztriában, Kazahsztánban és Szlovéniában. A távolabbi területeken lelőtt madarak viszonylag magas száma is oka lehet, hogy kevés a helyi visszatérő madár a Fertő tavi vártán.

A csörgő réce Eurázsia északi területein a sűrű parti növényzettel rendelkező tavakon költ. Gyakori átvonuló Magyarországon, szeptember és november között nagy számban látható,

de áttelelő példányaival is találkozhatunk. A Kárpát-medencén átvonuló csörgő récék a telet a Földközi-tenger partvidékén töltik.

KÉK VÉRCSE

Egy hazai gyűrűs, fiatal kék vércsét kaptak lencsevégre 2019. szeptember elején Lettországon (Vija Silevica). A madarat fióka korában gyűrűzték júliusban Székkutas határában (Csongrád megye, Solt Szabolcs). Ez az első, magyar gyűrűs kék vércse megkerülés a balti államban.

A kék vércse a füves puszták fészkelő madara a Kárpát-medencétől egészen a Bajkál-tóig. Saját fészket nem épít, Magyarországon szinte csak az Alföld pusztai erdiben és mezővédő erdősávjaiban, elsősorban vetési varjú által épített fészkekben költ. Nyár végén, ősz elején nagy csapatokban gyülekeznek az éjszakai-zóhelyeken. Hosszú távú vonuló, a telet Dél-Afrikában tölti.

Fotó: Vija Silevica

PARTI LILE

2019. augusztus közepén egy lengyel gyűrűs parti lilét fogtak vissza a Mekszikópusztai Madárvártán (Dr. Hadarics Tibor). Akkor még senki nem sejtette, hogy ez lesz a legidősebb, Magyarországon megkerült, gyűrűs parti lile. Amikor megküldték a

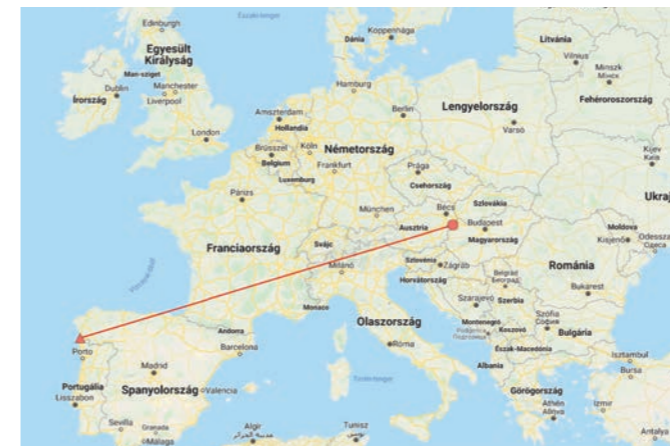
Fotó: Hadarics Tibor

gyűrűzési adatokat, kiderült, hogy majdnem pontosan 10 évvel korábban gyűrűzték a madarat Gdańsktól nem messze.

A parti lile hazánkban rendszeres átvonuló, leeresztett halastavakon, árasztásokon, szikes tavakon, zátonyokon lehet megfigyelni tavasi és őszi vonulása során. A tél beállta előtt a teletőhelyére, Afrika déli részére vonul.

SARLÓS PARTFUTÓ

Egy magyar gyűrűs sarlós partfutót figyeltek meg 2019. szeptember végén Spanyolországban, az Atlanti-óceán partvidékén. A madarat 2019. szeptember 12-én gyűrűzték a Mekszikópusztai Madárvártán (Pitő Andor). Magyarországon eddig 34 sarlós partfutót jelöltek meg zöld, zászlós, színes gyűrűvel, zömében az őszi vonulási időszakban a Fertő tónál. Közülük négyet figyeltek meg eddig külföldön, egyet-egyét Ausztriában, Franciaországban, Mauritániában és most Spanyolországban.

A sarlós partfutó itthon rendszeres tavasi és őszi átvonuló. A madarak zöme májusban, illetve augusztusban és szeptemberben vonul át hazánkban. Kisebb-nagyobb csapatokat szikes tavakon, leeresztett halastavakon lehet megfigyelni, sokszor más partfutók társaságában. A Kárpát-medencén átvonuló sarlós partfutók a telet Afrikában töltik.

PAJZSOSCANKÓ

Egy hazai, színes gyűrűs pajzsoscankót figyeltek meg 2019 júliusában Finnországban, Turku közelében. A madarat 2017 augusztusában gyűrűzték Dunatetőn határában (Bács-Kiskun megye, Dr. Pigniczki Csaba). Ez az első, hazai jelölésű pajzsoscankó megkerülés a skandináv országban. Itthon eddig 364 pajzsoscankót jelöltek meg színes gyűrűvel, ezek közül tíz példányt figyeltek meg külföldön, Finnországon kívül korábban Ausztriában, Hollandiában, Németországban és Litvániában.

A pajzsoscankó Eurázsia északi részén költ. Nagy számban vonul át hazánkban ősszel és tavasszal. Leggyakrabban árasztásokon, vizenyős gyepeken, leeresztett halastavakon lehet megfigyelni. A Kárpát-medencén átvonuló állományok a telet Afrikában töltik, de kisebb számban Nyugat-Európában is áttelelnek.

FÜSTÖS CANKÓ

Egy lengyel gyűrűs, fiatal füstös cankót fogtak vissza 2019. szeptember elején a Mekszikópusztai Madárvártán (György Előd). A madarat egy héttel korábban gyűrűzték Gdańsk közelében, a Visztula folyó torkolatánál. Ez az első, külföldi gyűrűs füstös cankó megkerülés Magyarországon.

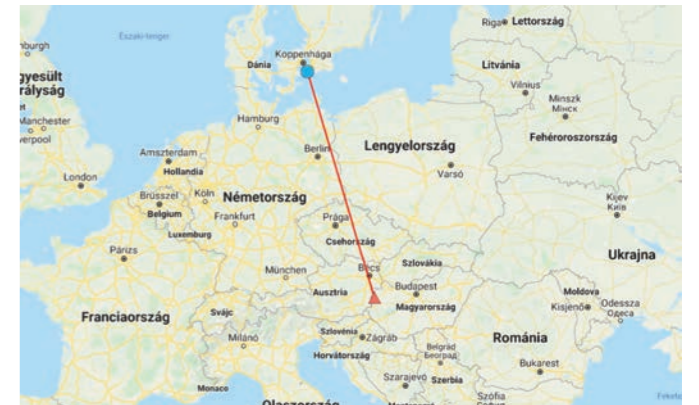

Fotók: György Előd

A füstös cankó Eurázsia északi részén, a tundra- és a tajgaöv vizes élőhelyein fészkel. Magyarországon tavasi és őszi átvonuló, a telet Délnyugat-Európában és Afrikában tölti.

KERTI ROZSDAFARKÚ

Egy Svédországban jelölt kerti rozsdafarkút fogtak vissza 2019 szeptemberében a Tömördi Madárvártán (Vas megye, Faragó Ádám). Ez az első, svéd gyűrűs kerti rozsdafarkú megkerülés Magyarországon. A madarat az előző év májusában jelölték Malmötól nem messze, a Falsterbói Madármegfigyelő Állomáson. Magyarországon ez a második külföldi gyűrűs példány, az első egy 1959-ben Tunéziában gyűrűzött példány, ami Révfűlőpön került kézre ugyanannak az évnek a nyarán.

A kerti rozsdafarkú hosszú távú vonuló, a telet Afrika trópusi részein tölti. Vonulása augusztusban és szeptemberben zajlik. Kedveli az erdős területeket, ártéri ligeterdőket, gyümölcsösöket. Hazánkban jellemzően domb- és hegyvidékeken fordul elő.

FOLTOS NÁDIPOSZÁTA

Egy hazai jelölésű foltos nádiposztát fogtak vissza 2019 júliusában Fehéroroszországban. A madarat négy évvel korábban, 2015. július végén fiatal példányként jelölték a Fehér-tavi Ornitológiai Táborban (FOT, Csongrád megye, Csibrány Balázs). Ez az első, magyar gyűrűs foltos nádiposztáta megkerülés Fehéroroszországban. Az eddig Magyarországon meggyűrűzött 412 ezer foltos nádiposztáta közül 209 példány került meg külföldön, Európa és Észak-Afrika számos országában.

A foltos nádiposztáta eurázsiai elterjedésű faj. Hosszú távú vonuló, a telet Afrikában, a Saharától délre tölti. Sokféle élőhelyen megtelepszik, de leginkább a fűzfákkal, bokrokkal tarkított gyékényes nádasokat, mocsarakat kedveli.

FÜLEMÜLESITKE

2019. szeptember végén és október elején kettő, Montenegróban jelölt fülemülesitkét fogtak vissza a Kis-Balatonnál (Zala megye, *Varga Júlia, Szász Benedek*). Ezek a faj első, Montenegróban gyűrzött példányai, amik megkerültek hazánkban. A balkáni országban 2018-tól működik független madárgyűrűzési központ, ekkortól használják a „CZIP MONTENEGRO” feliratú gyűrűket.

A fülemülesitke a többi nádiposztátával ellentétben rövid távú vonuló; a csoport legkorábban elvonuló, majd visszatérő faja. A telet a Mediterráneum édesvízi, illetve felsős brakkvizes nádasában tölti.

FÜLEMÜLE

Egy szlovén gyűrűs fülemület fogtak vissza kétszer, 2019. augusztus közepén és végén a Tömördi Madárvártán (*Dr. Bánhidi Péter, Dr. Gyurácz József*). Ez az első, Szlovéniában jelölt példány megkerülése Magyarországon. A madarat 2018. augusztusban gyűrztek Slovenska Bistrica (Beszterce) közelében. Magyarországon ez a második külföldi gyűrűs példány, az első egy 1956-ban Tunéziában gyűrzött példány volt, ami Budapesten került kézre a jelölést követő két héten belül.

A fülemüle hosszú távú vonuló, a telet Afrikában tölti. Európa északi részeinek kivételével az egész kontinensen, valamint Észak-Afrikában fészkel. Kedveli az ártereket, bokros sűrűségeket, de parkokban, temetőben és kertekben is megtelepszik.

KÉK CINEGE

Egy magyar gyűrűs kék cinegét fogtak vissza 2019. október végén Svájcban, a Neuchâteli-tó közelében. A madarat 2018 októberében jelölték Nádasdladány mellett (Fejér megye, *Varga György*). Ez az első, hazai jelölésű kék cinege megkerülése az alpesi országban.

A kék cinege egész Európában elterjedt madárfaj. A nálunk költő madarak állandóak, míg a tőlünk északabbra fészkelők nagy számban telelnek a Kárpát-medencében. Városokban, árterekben, zárt erdőkben, gyümölcsösökben, parkokban mindenütt előfordul.

SZAJKÓ

Egy lengyel gyűrűs szajkót lóttak le 2019. szeptemberben Erccsinél (Fejér megye). A madarat két héttel korábban gyűrztek Krakkó közelében. Ez az első, Lengyelországban jelölt szajkó megkerülése Magyarországon. Korábban Ausztriában, Csehországban és Ukrajnában jelölt példányok kerültek kézre itthon.

A szajkó hazai állománya nem vonul, de időnként északi és keleti madarak jelennek meg nálunk. Ezt a megkerülési adatok is megerősítik. Eurázsia jelentős részén és Észak-Afrikában több alfaja elterjedt. Hazánkban legnagyobb számban a középhegységi és dombosági tölgyesekben fordul elő, de az alföldi erdős területek, parkok, kertvárosok is alkalmas élőhelyek számára.

TÖRPESÁRMÁNY

Magyarországon 1988-ban gyűrztek az első törpesármányt. Azóta összesen 11 példány került hálóba, elsősorban az őszi hónapokban. 2019-ben a korábbi évekhez képest több, összesen négy példányt jelöltek meg az ország különböző területein (Dávod, Dinnyés, Kiskörös, Tömörd). Közülük figyeltek fel az egyik gyűrűs madarra Ausztriában, egy Grazhoz közeli farmon (Laufnitzdorf). November elején észlelték az ott is nagyon ritkán szem elé kerülő törpesármányt, és azonnal feltűnt, hogy gyűrűs a madár (*Manfred Schweizer*). Több fényképet készítettek a ritka madárvendégről, és a különböző képek mozaikjaiból összeállt a teljes gyűrűszám.

Ezt a madarat október 19-én gyűrztek a Földvári-tó Madárgyűrűző Állomáson (Dávod, Bács-Kiskun megye, *Mórocz Attila*). Ez önmagában is ritka adat, hiszen csak elvétve kerül nálunk kézre ez a távolról elkóborló madárvendég. Ugyanennek a gyűrűs madárnak a két héttel későbbi megfigyelése 300 km-rel távolabb igazán rendkívüli eseménynek számít.

A törpesármány Eurázsia északi tundra- és tajgavidékén fészkel. Kedveli a nedves élőhelyeket, a mohás felszínű, mocsaras tundravidéket és fűzeseket.

NÁDI SÁRMÁNY

Egy orosz gyűrűs nádi sármányt fogtak vissza tavaly tavasszal a Hortobágyi Madárvártán (Hajdú-Bihar megye). A madarat 2018 szeptemberében gyűrztek a Kola-félszigeten. Eddig összesen 119 külföldi gyűrűs nádi sármány került meg Magyarországon, közülük ez a legészakabbi jelölésű példány (2269 km).

Egy 2018 októberében Seregélyesen (Fejér megye) jelölt nádi sármányt (*Koleszár Balázs*) 2019. július végén Délnyugat-Fehéroroszországban fogtak vissza. Ez az első, hazai gyűrűs nádi sármány megkerülés Belorussziában.

A nádi sármány eurázsiai elterjedésű madárfaj. A hazai állományok többnyire állandóak, de keményebb teleken a Kárpát-medence délebbi területeire vagy Dél-Európába vonulnak. Az északi állományok jelentős mennyiségben vonulnak hozzánk vagy délebbi területekre.

Fotó: Manfred Schweizer

Fotó: Hortobágyi Madárvárta archívum

ÉRDEKES MADÁRMEGFIGYELÉSEK

szerkeszti: Hadarics Tibor

A következőkben rövid áttekintést szeretnénk nyújtani 2019 októberének, novemberének és decemberének legérdekesebb faunisztikai megfigyeléseiből. Az itt következő – Magyarországon jórészt nagyon ritkán előforduló – madárfajok adatainak nagy része a Nomenclator Bizottság által hitelesítendő, ez viszont a legtöbb esetben még nem történt meg, ezért az előfordulások pontos időpontjait nem közöljük.

OKTÓBER

A hónap elején a balmazújvárosi Virágoskúti-halastavon ismét szem elé került az az immatur halászsirály (Tar J., Balla D. és társaik), amelyet már szeptember végén is láttak ugyanott; a szegedi Fehér-tavon pedig egy öreg szibériai heringsirály (ssp. *heuglini*) 1 figyeltek meg (Barkóczy Cs., Lukács T.), és valószínűleg ugyanezt a példányt észlelték néhány nappal később a szegedi kommunálhulladék-lerakónál is (Barkóczy Cs.). Október első hetében a tiszababólnai Nagy-szék-lápán ismét előkerült az ott szeptember végén már látott öreg halászsirály (Balázs P. és társai). Ugyancsak az első héten egy laposcsőrű víztaposó 2 tartózkodott néhány napig a Berettyóújfalui határában lévő Andaházán (Simay G., Bona G., Ványi R. és mások); a geszti Begécsi-víztárolónál egy szibériai csilpcsalpfűzikét (ssp. *tristis*) láttak (Kaczkó Á.); Patakon egy barna fűzikét 3 (Lukács K. O., Karcza Zs.), ami a nyolcadik hazai adat, Dinnyésen pedig két szibériai csilpcsalpfűzikét (Fenyvesi L. és társai) fogtak és gyűrztek. A hónap második hetében Kiskörös határában (Alsó-Cebe) egy törpesármányt 4 fogtak és gyűrztek (Nyúl M. és társai), ami a 11. hazai adat; a Hortobágyi-halastavon egy ékfarkú halfarkast (R. Adams), a balmazújvárosi Virágoskúti-halastavon pedig egy halászsirályt figyeltek meg (Tar J., Tar I.); illetve ismét szem elé kerültek

Fotó: Barkóczy Csaba

Fotó: Barkóczy Csaba

Fotó: Simay Gábor

Fotó: Lukács Katalin Odett

Fotó: Nyúl Mihály

Fotó: Mórocz Attila

Fotó: Koszka Attila

a sujtásos fűtűlöludak a naszályi Ferencmajori-halastavakon – előbb öt, azután már csak négy példány (Bátky G.). Október közepén néhány nap leforgása alatt az ország négy különböző helyén is figyeltek meg fakó keselyű(ke)t: először Budapest II. kerülete felett termikelt nagyon magasan három (Jánossy B.), majd Balmazújváros felett (Harangi S., Kertész I.) és Kecel határában láttak (Hága K.) egy-egy alacsonyan köröző madarat, később pedig Baks határában (Baksi-pusztán) tűnt fel egy példány (Mészáros Cs., Engi L.). A hónap harmadik hetében előbb a Hortobágyi-halastavon láttak egy fiatal lilebíbicet (Kecskés J. és társai), majd valószínűleg ugyanez a példány tartózkodott egy hétig Karcag határában (Vajas) (Kiss Á. és mások); azon a héten az apaji árasztásokon egy hosszúcsőrű cankogodát figyeltek meg (Takács Á. és mások), amely több mint egy hétig maradt a területen (negyedik hazai adat). Szintén a harmadik héten a dávodi Földvári-tónál **5** (Mórocz A. és társai) és a Dinnyési-Fertőn **6** (Fenyvesi L., Polgár M.) is fogtak egy-egy törpesármányt (12. és 13. hazai adat); a Hortobágyi-halastavon pedig egy öreg, téli tollazatú halászsirályt észleltek (Tar J.). Október negyedik hetében Drávaszentesen (Fenyősi L. és társai; Sipter Cs. Zs.) és Dorogon (Krempf I.) is szem elé került egy-egy vándorfűzike; a fertőújlaki Borsodi-dűlőben pedig egy fiatal Bonaparte-partfutót figyeltek meg (ötödik hazai előfordulás) néhány napig (Hadarics T. és mások); ugyanezen időszakban előbb a Polgári-halastavon (Szilágyi A., Nagy M. és mások), majd a nagyhegyesi Elepi-halastavon (Zalai T. és társai) észleltek egy fiatal lilebíbicet (véltetően ugyanazt a madarat, amelyiket ezt megelőzően már a Hortobágyi-halastavon és Karcag határában is láttak). A hónap utolsó hetében Ócsán egy kékfarkút **7** fogtak és gyűrűzték (Lukács Z. és társai), ami a faj negyedik hazai adata, a Biharugrai-halastavakon egy indiai ludat láttak (Mészáros Cs., Simon Gy.), a naszályi Ferencmajori-halastavakon pedig ismét többször észlelték a sujtásos fűtűlöludakat (Bátky G.; Milinte J. és társai).

Fotó: Polgár Márta

Fotó: Péntek István

NOVEMBER

A hónap legelején a szakmári Dzsídva-halastónál két szibériai csilpcsalpfűzikét **8** (Tamás Á. és társai), Jánossomorja határában (Felső-Új-szegés) pedig egy öreg vagy subadult dolmányos sirályt láttak (Spakovszky P.). November elejétől kezdve több mint két hétig tartózkodott egy fiatal fehérécsőrű búvár **9** (harmadik hazai adat) a Tisza-tavon, Abádszalók térségében (Nagy M., Bodzás J. és mások). A hónap első hetében egy öreg, téli tollazatú laposcsőrű víztaposót figyeltek meg a tiszasülyi Homori-halastavakon (Rimóczi Á., Bodzás J. S.), valamint egy fiatal, világos színváltozatú szélesfarkú halfarkast a Tisza-tó Abádszalóki-öblében (Zeke T.). November második hetében egy öreg kanadai ludat láttak az ópusztaszeri Vesszős-széken (Széll A. és társai). A hónap harmadik hetében

Fotó: Gyuricza András

Fotó: Tar István

Fotó: Tamás Ádám

Siófok-Szabadisóstónál a Balatonon egy laposcsőrű víztaposót figyeltek meg (Takó M. és társai). A szintén november harmadik hetében a Szegedi-Fertőn felbukkant, majd a Fehér-tavon is látott immatur szélesfarkú halfarkas **10** egy hétig tartózkodott a területen (Csibrány B. és mások), és ugyanabban az időszakban egy öreg dolmányos sirályt is többször megfigyeltek ott (Mészáros Cs. és mások). A hónap negyedik hetében Balatonakarattánál a Balatonon egy tojó halcsontfarkú récét **11** (Gál Sz.), a szegedi Fehér-tavon pedig egy öreg szibériai heringsirályt (ssp. *heuglini*) láttak (Nagy T. és társai).

Fotó: Amponics Zsolt

Fotó: Barkóczy Csaba

Fotó: Mészáros Csaba

Fotó: Németh Ferenc

Fotó: Gál Szabolcs

DECEMBER

A hónap elején a tatai Öreg-tavon egy fiatal dolmányos sirályt (Lippai K., Bátky G.), a Szentés határában elterülő Veres Zoltán-pusztán pedig egy szikipacsirtát figyeltek meg (Barkóczy A., Takács Á. és mások). A szintén december elején a Balatonon (Fenekpuszta előtt) feltűnt immatur pehelyréce egészen a hónap negyedik hetéig ugyanott tartózkodott (Gál Sz., Fejes É. és mások). A hónap második és harmadik

hetében többször láttak egy öreg indiai ludat a fertőújlaki élőhely-rekonstrukciós területen (Hadarics T., Pellingner A.), a harmadik héten pedig egy rövidcsőrű ludat sikerült azonosítani az apaji Alsó-Szűnyog területén (Laposa D. és mások). December utolsó hetében egy öreg kanadai ludat figyeltek meg a pusztaszeri Vesszős-széken (Molnár-Kurgyis Zs., Molnár G.).

Köszönet illeti a madarak megfigyelőit, hogy adataikat közkinccsé tették. Kérjük, hogy – amennyiben eddig még nem tették meg – a megfigyelések részletes dokumentációját mielőbb juttassák el a Nomenclator Bizottság titkárához (Gál Szabolcs, e-mail: nomenclator@birding.hu). Az itt felsorolt adatok nagyrészt az érdekes megfigyeléseket közlétező www.birding.hu, illetve a www.rarebirds.hu internetes oldalakról származnak.

ÉRDEKES MADÁRFÉSZKELÉSEK

szerkeszti: Haraszthy László

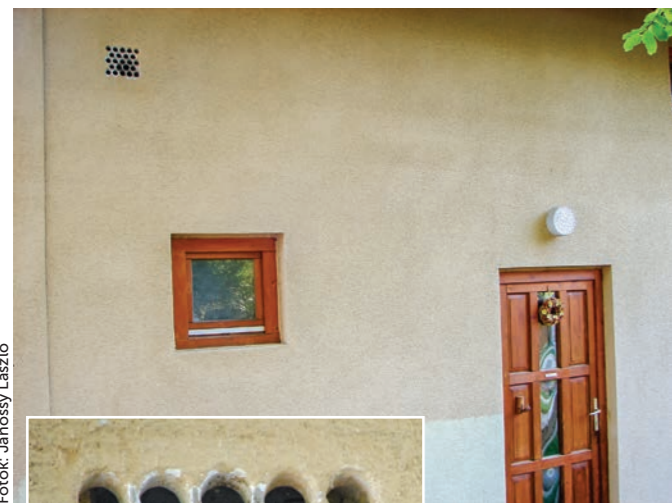
ÉNEKLŐ FENYVESCINEGE A KEVERMESI PARKBAN

A fenyvescinege Kevermesen rendszeres, változó számú, tavaszi és őszi átvonuló, illetve téli vendég. Vonuláskor bármilyen fás-cserjés élőhelyen felbukkanhat, az áttelelő példányok viszont elsősorban a település központjában található parkban, idős lucfenyőkön szoktak mozogni. 2014. június 22-én ezen a helyen sétáltam, amikor a fenyvescinege énekére lettem figyelmes. Rövid keresés után meg is találtam a madarat, ami egy öreg lucfenyőn mozgott. Az elkövetkező három hétben rendszeresen a találat helyének környékén énekelt a madár, a legutolsó észlelése július 15-én történt. Mindig csak azt az egy madarat láttam-hallottam, azonban tekintve az élőhely minőségét, az tökéletesen alkalmas lehet a faj fészkelésére. A fenyőkön kívül olyan vadgesztenyék is vannak, amelyekben természetes faodúk találhatóak, illetve több, fakopáncsok által készített odú is rendelkezésre áll. Mivel csak ritkán járok a területen, így nem kizárt, hogy a madár már az első észlelése előtt is itt lehetett. Többször is hallottam már itt éneklő fenyvescinegét, de azok a megfigyelések március közepén, illetve április első napjaiban történtek, később pedig egyszer sem került elő a faj.

Bozó László

FENYVESCINEGE FÉSZKELÉSE SZELLŐZŐNYÍLÁSBAN

Egy fenyvescinege szokatlan helyen, a családi házunk csatornaszellőztető rácsa mögött költött Budakeszin. A kertbe még 2018-ban kihelyezett A típusú odút nem foglalták el, viszont

Fotók: Jánossy László

2019-ben a számukra kedvező 28 mm lyukbőségű kerámiaarács mögötti teret alkalmasnak tartották költésre. A fészek 3,1 méter magasan volt. A környező kertekben – 35 méteren belül – egy luc-, két jegeny-, hat ezüst-, egy selyem- és egy kínai mamutfenyő is van, vélhetően ezek vonzották oda a fenyvescinegét.

Jánossy László

KÉK VÉRCSE SIKERES KÉSŐI KÖLTÉSE

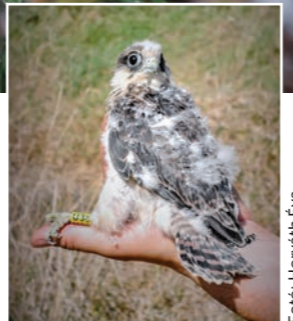
A 2019-es költési szezon egy ritka késői költéssel köszönt el Kardoskúton. Miközben szeptemberben már minden szakember javában a gyülekezőkön számolta az őszi vándorútra

Fotó: Solt Szabolcs

készülő kék vércsét, megjelöltük az eddigi legkésőbbi, életerős fészkelőjét, ami két fiókából állt. A szeptember elején gyűrűzött fiatalok pár nap múlva ügyesen ki is repültek.

Solt Szabolcs

Fotó: Horváth Éva

FECSEKALAND ...

Közel két évtizede költ füsti fecske a vertesboglári parasztházunkban. Kezdetben az istálló gerendáin volt a fészük. Később, amikor az istállót átépítettük, a műhelynek olyan bejárati ajtót választottunk, amelynek egy kis, nyitható ablaka van. Így a fecskék azóta is használják az épületet, akkor is, ha hosszabb időn át nem vagyunk ott. Eddig hat fészket építettek, de az utóbbi években nem raktak újat, a bejárat fölötti gerendákon lévőben fészkeltek.

A „mi fecskénk” 2019-ben is április végén érkezett, először a hím, és néhány nap múlva a tojó. Május közepén egy régi fészekbe négy tojást raktak, de még a kotlás megkezdése előtt egy szokatlanul hűvös, esős időjárás öt-hét napra elűzte őket a vidékünkéről. Amikor visszatértek, nem kezdték el költeni a már lerakott négy tojáson, hanem egy másik fészket foglaltak, és oda rakták az újabb tojásokat. Innen négy fióka szépen kirepült.

Eddig minden évben két fészkelővel neveltek, és kíváncsi voltam, hogy a kisebb késés miatt ebben az évben is lesz-e második költés. Örömmel láttam, hogy ugyanabba a fészekbe kezd tojást rakni a tojó, amiben az első költés zajlott. Kotlási

időben nem szoktam használni a műhelyt, de valamiért be kellett mennem, és azt láttam, hogy a padlón egy törött tojás van, és a fészek széle leszakadt, csak a lószőr tartott egy kis darabot abból. Két szöggel a leszakadt részt visszarojgítottam. Két tojás maradt a sérült fészekben. Gondoltam egyet, és a korábbi – májusban elhagyott – fészekből az abban megmaradt három hideg tojást átraktam a renovált fészekbe (egy tojás időközben eltűnt). A tojót ez nem zavarta, és szorgalmasan kotlott, majd rövidesen kikelt két fióka, amik augusztus 17-e körül kirepültek. Az öreg madarak ezt követően is rendszeresen bejártak a fészekhez. Nagy örömmre a viharvert fészekben egy kicsi fióka várta, hogy a szülei róla is gondoskodjanak. Ez a kis „mostoha” augusztus 23-24-én kirepült, és együtt „bandázott” a faluban kikelt többi fiatal fecskével. Minden bizonnyal az történt, hogy a leszakadt fészekben lévő tojások már kotlottak voltak, ezért azokból előbb keltek ki a fiókák, mint a hozzájuk rakott tojásból az egy fióka. Érdekes viszont, hogy a fiókák mellett tovább kotlottak a szülők, és a három adoptált tojásból is kikeltettek és felneveltek egy fiókát.

Kállay György

FEKETE RIGÓ ÖSSZETOJÁSA ÉS UGYANAZON FÉSZKÉBEN TÖRTÉNŐ KÖLTÉSE

1982. május 26-án Karancslapujtón, a Kovácska erdejében, idős kocsánytalan tölgyes árokparton, korhad tuskó tövében, talajon kilenctojásos feketerigó-fészket találtam, amelyen kotlott a madár. Sajnos nem ellenőriztem a költés eredményességét, pedig már akkor tudtam, hogy nem „hétköznapi” fészkelőket találtam meg. Húsz évvel ezelőtt Karancslapujtón, a malom nagy gazdasági udvarának szélében, kukoricagóré előtti tujában, két méter magasan négytojásos feketerigó-fészket fedeztem fel kotló madárral. Amikor később ellenőriztem a fészket, abban négy kihűlt tojást találtam, amelyek elhagyottak bizonyultak. A tojásokat a fészekben hagytam. Három hét múlva ismét ott jártam, és meglepődve láttam, hogy a fészekben újra fekete rigó kotlik, immáron nyolc tojáson. Ha nem ismertem volna az előzményeket, ezt is összetojásnak gondoltam volna. Természetesen a tojásokból csak négy fióka kelt ki, a másik négy záptojás volt (embriómaradvány nélküli).

Rozgonyi Sándor

FÖLDÖN FÉSZKELŐ MACSKABAGOLY

2014. április elején Újpesti Krisztián pilisszentkereszti erdősz ismerősöm mesélte, hogy a Pilisben, egy tarvágáson egy nagy madarat riasztott fel a földön lévő tojásairól, amit ő bagolynak határozott. Kicsit kételkedve fogadtam a hírt, és kértem, hogy menjen vissza, és próbáljon fényképet készíteni a madárról. Következő héten hozta is a képet egy szedresben

Fotók: Újpesti Krisztián

lévő macskabagoly-fészkelőjéről. A négy tojásból pár hét múlva négy fióka ki is kelt.

György Előd

GYURGYALAGSZIGET

2019 júliusában találtam ezt a „földszigetet” Rácalmás határában, amiben gyurgyalagok járatai voltak.

Fotó: Farkas Sándor

[Szerkesztői megjegyzés: A fénykép tanúsága szerint a gyurgyalagok mesterségesen összehordott földhalomban is megtelepíthetők, feltéve, ha annak falai frissek, és függőlegesek vannak vágva.]

Farkas Sándor

GYURGYALAGOK KISHAL-ZSÁKMÁNYOLÁSA

2019. július 27-én, szombaton vízimadaras monitoringnapom volt, így 7:30-kor indultam a Királyszentistván külterületén található szennyvíztisztító utótisztító távához. Beborult, és egész nap ilyen nyomott idő volt, viszont ez nagy madármozgással járt. A tó nem halastó, de egy elárasztás során ezüstkárász került bele, és létrejött egy önfenntartó állomány, amely évente megújítja magát, bőséges táplálékot nyújtva a megjelenő kis és nagy kárókatónaknak, búbos vöcsköknek, nagy kócsagoknak, szürke gémekeknek, sirályoknak. Időnként csérek, szerkők is megjelennek, mint ahogy ezen a napon is: 11 kúsvágó csért, két kormos szerkőt, egy kis csért és egy kis sirályt figyelhettem meg a víz fölött. Már megkerültem a tavat, amikor a tó egyik elválasztott részén 15 gyurgyalagot észleltem, amelyek a víz fölé repültek. Ebből a csapatból öt a legnagyobb meglepetésemre csér módjára belevágódott a vízbe, és a csőrében egy-két centiméteres kis halakkal emelkedtek ki. A megfigyelést 10x56-os KOWA távcsővel végeztem.

Szelle Ernő

KIS LÉGYKAPÓ FÉSZKELÉSE A SZALAJKA-VÖLGYBEN

2019. június 10-én a szilvásváradai Szalajka-völgybe kirándultunk a családommal, ahol valóságos tömeg volt. A délutáni órákban a Fátyol-vízeséstől visszafelé, a patak menti aszfaltozott erdei úton, gyertyános szurdokerdő mentén sétáltunk lefelé. Észrevettem egy kisebb madarat berepülni az útszéli, matuzsálemi korú hegyi juhar ikertörzsébe. Közlebről megvizsgálva a fát felfedeztem a kb. 15 centiméter átmérőjű, kikorhadt ág helyén

keletkezett üreget öt méter magasan. Egy bokor takarásába húzódva vártam a madár érkezését. Rövid idő múlva meg is jött a kis légykapó, majd gyors be- és kirepülés után már el is tűnt. Míg itt tartózkodtam, 12 perc alatt ötször etettek. Etetés után csak egyszer pihent meg néhány másodpercre az odúhoz közeli, vékony ágon. A fa alatt állandóan jöttek-mentek az emberek.

Lakhelyemen, Karancslapujtón, a Karancs hegység erdeiben a kis légykapó számára ideális fészkelőhely a Tarász-völgy, állandó vízfolyású patakka. 1994. május 11-én már kész fészket találtam meg az intenzíven éneklő hím „útmutatásának” köszönhetően. A fészkek egy derékba tört, idős kocsánytalan tölgy törésvonal alatti, harkály véste mélyedésében volt, 2,6 méter magasan. Május 21-én ellenőriztem, a fészkek üresek voltak. A hím továbbra is kitaróan énekelte felette. 2008. május 14-én két hímot hallottam énekelni ugyanebben az erdőben.

Rozgonyi Sándor

KIS POSZÁTA SZOKATLAN MAGASSÁGÚ FÉSZKELŐHELY-VÁLASZTÁSA

Tolnai házunk kertjében szinte minden évben költ a kis poszáta. 2019 májusában is megjelentek, és nekiláttak a fészkelésnek. Meglepő módon fészkelőhelyül a házunk mellett levő tűztövisbokorra felfutó lilaakác sűrű

A képen piros nyíljal jelölve a kisposzáta-fészkek helye (Fotók: Kalotás Zsolt)

levelei között, a talajszintől kb. 5,5 méter magasságban választották ki a fészkek helyét. A fészkelőhely-választást nem tudtam mással magyarázni, mint azzal, hogy így szerették volna biztonságban tudni magukat és fészkeiket a macskáktól, amelyek rendszeresen járőröznek az udvarunkon. A fészkek a macskák számára elérhetetlen helyen voltak, mivel a sűrű tűztövisbokor teljességgel lehetetlenné tette, hogy oda bármilyen emlős ragadozó fel tudjon mászni. A kisposzáta-szülők a fészkelés idejében az emberrel szemben meglepően bizalmasan viselkedtek. Gyakran előfordult, hogy egy-két méter távolságra is megközelítettek, miközben fészkeiket gyűjtötték. Viselkedésük azonban jelentősen megváltozott, amikor a fiókák kikeltek. Nemcsak az arra sétáló macskákat riasztották folyamatosan, hanem a házunk mögötti teraszon békésen üldögélő, beszélgető embereket is, sőt több alkalommal az is előfordult, hogy rájuk támadtak, és a hajukba csíptek. A fiókák egy napon, azonos órában repültek ki, és a tapasztalatlan öt fiatalból kettőt – amik a bokrok alsó szintjein landoltak – a macskák el is kaptak. A három túlélőt a szülők még aznap elvezették olyan területre, ahová a kutyák jelenléte miatt a macskák nem merészkedtek, így azok vélhetően túléltek az első heteket.

Kalotás Zsolt

NYAKTEKERCS-MÁSODKÖLTÉSEK

A szakirodalom szerint a nyaktekercs júliusban néha másodszor is költ. Karancslapujtón 1991 és 2005 között a faj 17 fészkelőhelyét vizsgáltam meg, melyek nagy része az általam kirakott odúkban volt. A gyűjtött adatok alapján kilenc fészkelőhelyen június 16. és 22. közötti időszakban tollas, kifejlett fiókákat találtam. Négyben – az egyikben még korábban, 1974-ben – második költést is észleltem.

1974. június 13-án a mezőgazdasági területet átszelő, idős akácfasoron egy akácfa tövének üregében, talajszinten háromtojásos fészken ült a tojó. Ez a költés minden bizonnyal pótköltés lehetett.

1994. július 13-án kilenc tojásos kotlott a nyaktekercs. Nyílt területtel övezett, lombegyes feketefenyvesben kihelyezett, B típusú, eternitsőből készült odúban, öt méter magasan. Július 18-án hat csupasz fiókát és három záptojást találtam benne. Augusztus 4-én újra ellenőriztem, és hat kifejlett fiókát néztem meg, ugrásra kész állapotban. Előtte széncinegepár fészkelte ebben az odúban. Május 15-én 11 tollas, kifejlett fiókát etettek a szülők. Május 23-án a széncinege öt tojását jegyeztem fel. Június 18-án már 11 elhagyott tojás volt az odúban, amelyeket a nyaktekercs minden bizonnyal kidobált.

Karancslapujtón a futballpálya hátsó szegletében, kerítés vas csőoszlopában, 1,5 méter magasan lévő, széncinege megüresedett fészket foglalta el a nyaktekercs. 1995. június 22-én két tojásról repült ki a tojó.

2001. május 17-én 11 tojásos kotlott a nyaktekercs – egy mezőgazdasági területtel határos, dombaljai erdőfenyves szegélyében, törzsre rögzített – nagy fakopáncs vája tönkódúban, négy méter magasan. Május 28-án frissen kikelt fiókák voltak az odúban. Második költése is volt ugyanitt; június 24-én négy tojásról repült ki a tojó. Július 23-án nyolc tollasodó fiókát találtam az odú mélyén. A két költés ideje feltűnően közel esett egymáshoz. Az első fészkelő fiókáinak kirepülését június 16-ára vártam.

Rozgonyi Sándor

FÜLEMÜLÉK ÉJSZAKÁJA
ORSZÁGOS PROGRAMSOROZAT
2020. április-május

Helyi csoportjaink országsszerte több mint ötven helyszínen várják az érdeklődőket a világ egyik legszebb énekhangú madarának, a fülemülének a megfigyelésére.

A programhelyszínek folyamatosan bővülő listája az MME-honlap (mme.hu) kezdőoldalán, a kiemelt hírek között olvasható április közepétől.

Fotó: Orbán Zoltán

LEGYEN HOVA HAZATÉRNIÜK

Segíts adód 1%-ával,
hogy 10 000 odúról gondoskodjunk!

Adószámunk: 19001243-2-43

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

MACEDÓN ÖKOLÓGIAI EGYESÜLET

Golem Grad sziget a Prespa-tavon (Fotó: MES-archívum)

A MES 1972-ben alakult, első irodáját Skopjében nyitotta meg 2006-ban. Alapvető célunk hazai és európai szinten is hozzájárulni a természetvédelem legfontosabb problémáinak megoldásához. Védelmi munkánk során szorosan együttműködünk a területen élőkkel és a helyi környezetvédő szervezetekkel. A nemzetközileg veszélyeztetett balkáni hiúz, a dög- és a fakó keselyű védelme képezi az egyesület legrégebben futó tudományos programját, de ezek mellett egyéb fajok, például a parlagi sas, a görög teknős és számos veszélyeztetett növényfaj kutatásával is foglalkozunk. Ezek során sok fiatal biológus és ökológus egyetemi hallgató bevonásával a populációk növelésére és további terjeszkedésük elősegítésére összpontosítunk. Mi szervezzük az Ökológusok Nemzetközi Tudományos Kongresszusát, ahol a saját eredményeink bemutatása mellett más természetvédelmi témákkal is foglalkozunk.

Az egyesület másik hangsúlyos tevékenysége az új védett területek kijelölésének segítése. Az évtizedes munka eredményeként néhány már közel áll

a védettséghez, például a Šar-hegység nemzeti parkká és az Osogovo hegylánc védett tájképpé nyilvánítása. A Prespa-tavon és a Golem Grad szigeten (Észak-Macedónia egyetlen szigete, hüllők és madarak menedéke) végzett munkánk eredményeként pedig a terület természeti örökség címet kapott. A helyi védelmi erőfeszítések megerősítéseként megnyitottuk az egyesület első regionális irodáját a Prespa régióban. 2010-ben adtuk ki Észak-Macedónia legelső, fontos madárelőhelyeket (IBA) bemutatató kiadványát. Az ország három legjelentősebb madárfaja, a dögkeselyű 13, a szalakóta 10, a parlagi sas pedig 7 területen fordul elő. Bár a 22 IBA terület 21%-a részben országosan védett is, a védelmére és fenntartására fordított munka gyakran nem elégséges, ami a MES számára kijelöli a célt, mégpedig annak elérését, hogy az újonnan kijelölt védett területek minél több IBA-t foglaljanak magukba.

Danka Uzunova

Fordította és összeállította:
Madas Katalin

Görög teknős (Fotó: MES-archívum)

Kereklevelű harmatfű (Fotó: Slavcho Hristovski)

Borzás gödény (Fotó: Paulin Mercier)

Dögkeselyű (Fotó: Zdenek Tunka)

Jeladás balkáni hiúz (Fotó: MES-archívum)

Csi Olló

előretékinő szemek

Előző játékunk nyertese: Hoffer Emil, 9 év

tollfűl

valódi fűl

rejtőszín

Találd meg a kallódó betűket, rakd ki a 10 betűből álló szót, és nyerd tavaszi tojásos memóriajátékot! Megoldásodat küldd el az mme@mme.hu címre 2020. április 9-ig!

A megfejtés beküldői hozzájárulnak nevük és életkoruk közléséhez.

Ende! fűles bogoly

az ÉV MADARA

tűhegyes karmok

fogazott evezőtollak

TUDJ MEG ELKÉPESZTŐEN
IZGALMAS DOLGOKAT A
BAGLYOKRÓL!

TOLLAZATUK SZÍNÉNEK ÉS MINTÁZATÁNAK KÖSZÖNHETŐEN A BAGLYOK NAGYON HATÉKONYAN REJTŐZKÖDNEK. A NAPPAL NAGY RÉSZÉT NYUGALOMBAN TÖLTIK.

EHHEZ AZONBAN FONTOS, HOGY SE A RÁJUK VADÁSZÓ NAP-
PALI RAGADOZÓK (PÉLDÁUL A HÉJA), SE A PISZKÁLÓDÓ ÉNE-
KESMADARAK, SZAJKÓK, VARTJÚFÉLÉK NE FEDEZZÉK FEL ŐKET.

REJTÉLYES RAGADOZÓK: 12 BAGOLYFAJ ÉS EGY CSOMÓ IZGALMAS TUDNIVALÓ

A macskabagolynek két eltérő színváltozata ismert: a rozsdás-vörhetyes és a szürkésbarna. A két színváltozat eltérő környezetben veszi hasznát rejtőszínének.

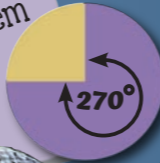
Lábukon az egyik ujj vetélőujj, ami azt jelenti, hogy hátrafelé is tudják mozgatni. Ilyenkor 2 ujj előre, 2 pedig hátrafelé áll. Ez fontos ahhoz, hogy kis méretű zsákmányaikat erősen tudják tartani.

A baglyok szemszíne utal arra, hogy melyik napszakban a legaktívabbak: a 3 hazai sötét szemű faj (uráli, macska- és gyöngybagoly) éjszaka, a piros szeműek (uhu, erdei füles) hajnalban és szürkületkor, a sárga szeműek (mindenki más) pedig gyakran nappal is vadászik.

A hóbagoly, a karvalybagoly hazánkban ritka köborló, a gatyás- és a törpekuvikkis számban valószínűleg költ is a hegyvidéki területeken.

A hóbagoly az északi sarkvidéken költ. A rövid sarkvidéki éjszakák miatt nappal gyűjti az ételmezt fiókái számára. Ezért színlátása sokkal jobb, mint a sötétben aktív baglyoké.

A baglyok fejüket 270 fokos szögben képesek elforgatni. Gondolj bele, hogy egy teljes kör 360 fokot jelent! Szemük azonban nem mozgatható.

A 6 tollból álló tollfülek nem valódi fülek, hanem arra valók, hogy segítsék a rejtőzködést. Amikor a bagoly be akar oltani környezetébe, felmereszteti a tollfüleket, kihúzza magát, és így az alakja már inkább egy faágra hasonlít. A felmeresztett tollfülek izgalmi állapotot is jeleznek.

Teljes sötétségben is megtalálják a zsákmányt, de nem a látásuknak, hanem kizárólag a hallásuknak köszönhetően. A nappali ragadozóhoz hasonlóan a prédát a karmaikkal ragadják meg.

A rejtőzködő bagoly becsukja, vagy összebb húzza a szemét. Ugyanis a szem fényes, ellentétben a tollazattal, ráadásul a színe és alakja is feltűnő a rejtőszínezethez képest.

59-73 cm

16-19 cm

Uhu

Hóbagoly

Uráli bagoly

Macskabagoly

Karvalybagoly

Réti fülesbagoly

Gyöngybagoly

Erdi fülesbagoly

Gatyáskuvík

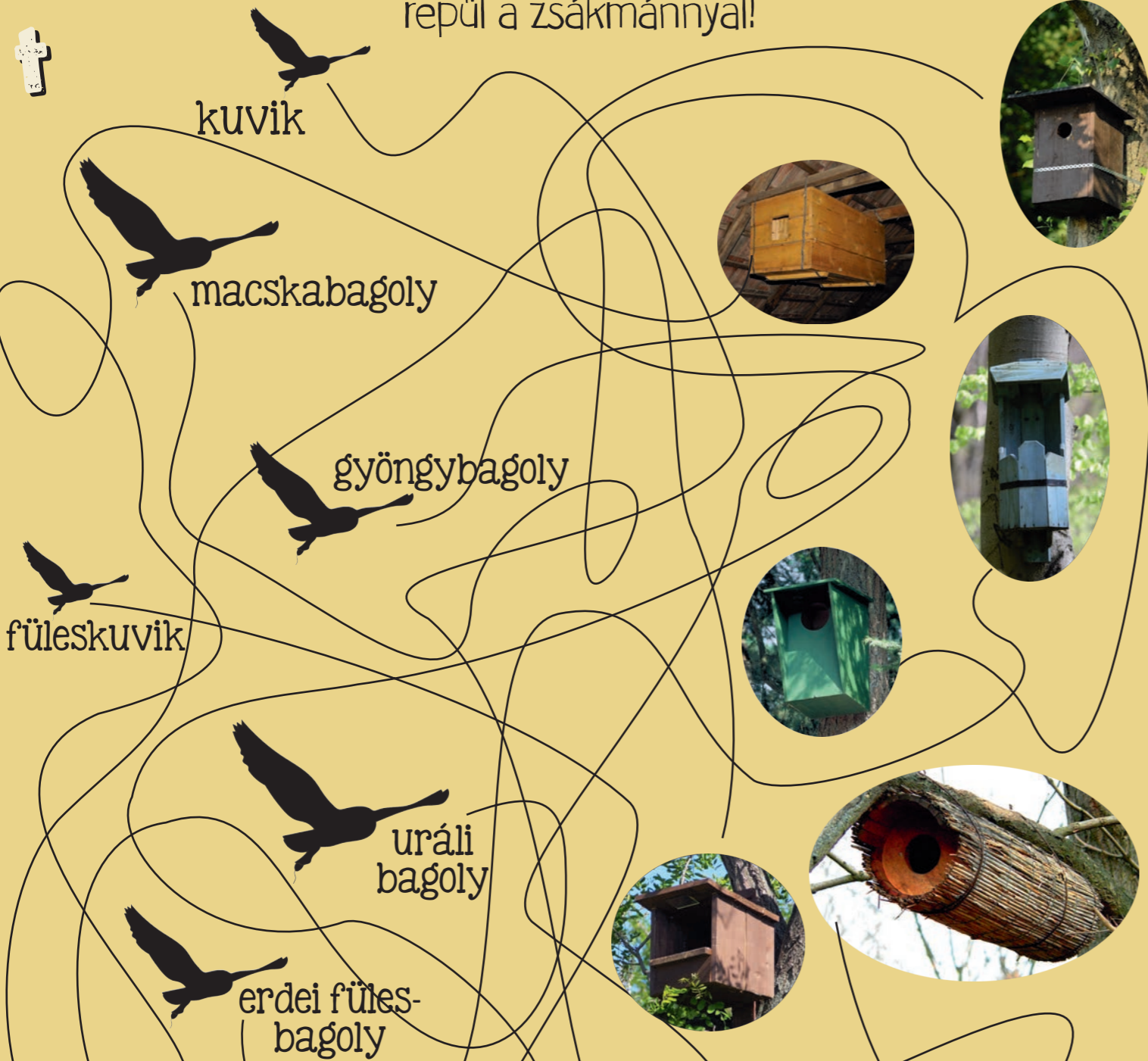
Kuvík

Füleškuvík

Törpekuvík

A BAGLYOK EVEZŐTOLLAINAK PEREME FOGAZOTT (FÉSŰSERŰ), AMI SOKAT SEGÍT A ZAJTALAN REPÜLÉSBEN.

Több bagolyfajnak is tudunk segíteni mesterséges odúk ki-
helyezésével. Találd meg, hogy melyik bagoly, melyik odúhoz
repül a zsákmánnyal!

Lesd meg az MME
Bolt madármegfi-
gyelő és termé-
szetbúvár
eszközeit itt:
www.mme.hu/bolt

tojásos memóriajáték

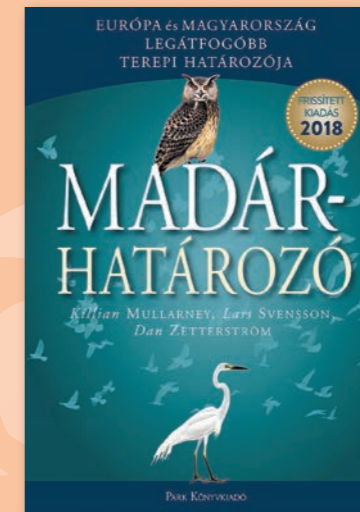
Fotók:
Bajor Zoltán,
Horváth Márton,
Jusztrin Balázs,
Orbán Zoltán,
Pixabay,
Seprényi Attila
Szerkesztés,
illusztráció:
Juhász Lilla,
Csitneki Balázs

Az MME Természetbarátok Boltja tavaszi kínálatából

Teleszkópok
és távcsövek

Ismeretterjesztő
könyvek és határozók

Mesterséges
odúk

Ajándéktárgyak

A **FÉSZEKFOGLALÓ** egy izgalmas
stratégiai és ismeretterjesztő
kártyajáték, melyben különböző
élőhelyekre tudjuk madarainkat
betelepíteni.

További ajánlatokért keresse
fel online áruházunkat
www.mme.hu/bolt
06-20-969-7778

SLC 42
A TÖKÉLETESÉG
ÉS A HAGYOMÁNY
ÖTVÖZETE

SEE THE UNSEEN

SWAROVSKI
OPTIK